

Sverige och Afrika – en politik för gemensamma utmaningar och möjligheter

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2007/08:67 Sverige och Afrika – en politik för gemensamma utmaningar och möjligheter och motioner som avlämnats med anledning av skrivelsen samt förslag i en motion som väckts under allmänna motionstiden hösten 2007.

Utskottet ställer sig bakom regeringens sammanhållna syn på svensk Afrikapolitik. Den innefattar säkerhetspolitik, biståndspolitik, handelspolitik, miljö och klimat, ekonomisk tillväxt, social utveckling och hälsa – frågor som hänger samman sinsemellan och som är kopplade till bl.a. demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet. Utskottet framhåller att en sådan sammanhållen syn ligger väl i linje med Sveriges politik för global utveckling (PGU) liksom med det breda synsätt på utveckling som under de senaste åren fått allt större internationellt genomslag.

Utgångspunkterna för Sveriges Afrikapolitik ska vara det nya utvecklings-samarbetet, fattigdomsbekämpningen och PGU som syftar till att uppnå en rättvis och hållbar global utveckling. Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I ärendet finns tio reservationer och två särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Bakgrund	7
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	7
Utskottet	9
Sveriges roll och förutsättningar, det svenska politiska ramverket	9
Motionerna	9
Utskottets överväganden	11
Instrument och kanaler	18
Motionerna	18
Utskottets överväganden	18
Tillväxt – för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling	24
Motionerna	24
Utskottets överväganden	25
Fred och säkerhet	35
Motionerna	35
Utskottets överväganden	35
Demokrati och mänskliga rättigheter – förutsättningar för utveckling	40
Utskottets överväganden	40
Miljö och klimat – nationella, regionala och globala utmaningar och möjligheter	40
Motionen	40
Utskottets överväganden	41
Jämställdhet, individens möjligheter att utvecklas	43
Motionen	43
Utskottets överväganden	43
Handel och ekonomiskt samarbete	46
Motionerna	46
Utskottets överväganden	46
Reservationer	50
1. Sveriges roll och förutsättningar, punkt 1 (v, mp)	50
2. Folkrörelser och politiska partier, punkt 2 (s)	51
3. Instrument och kanaler, punkt 3 (v, mp)	51
4. Tillväxt – för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling, punkt 4 (s, v, mp)	53
5. Vissa tillväxtfrågor, punkt 6 (s)	53
6. Vissa tillväxtfrågor, punkt 6 (mp)	54
7. Fred och säkerhet, punkt 7 (v, mp)	54
8. Civil krishantering, punkt 8 (mp)	55
9. Jämställdhet och SRHR, punkt 11 (s, v)	56
10. Handel och ekonomiskt samarbete, punkt 12 (v, mp)	56
Särskilda yttranden	58

1. Sveriges roll och förutsättningar, Folkrörelser och politiska partier, Instrument och kanaler och Hälsa och utbildning, punkterna 1, 2, 3 och 10 (s)	58
2. Miljö och klimat, punkt 9 (v)	59
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	60
Skrivelsen	60
Följdmotionerna	60
Motion från allmänna motionstiden hösten 2007	63

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Sveriges roll och förutsättningar

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U14 yrkandena 1, 4 och 5, 2007/08:U15 yrkandena 1–3, 5, 8, 12, 13 och 19, 2007/08:U16 yrkandena 1, 2 och 6 samt 2007/08:U360 yrkandena 1–5.

Reservation 1 (v, mp)

2. Folkrörelser och politiska partier

Riksdagen avslår motion 2007/08:U15 yrkande 14.

Reservation 2 (s)

3. Instrument och kanaler

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U14 yrkandena 8 och 9, 2007/08:U15 yrkandena 4, 9 och 29 samt 2007/08:U16 yrkande 5.

Reservation 3 (v, mp)

4. Tillväxt – för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U14 yrkande 3, 2007/08:U15 yrkandena 7 och 10 samt 2007/08:U16 yrkande 3.

Reservation 4 (s, v, mp)

5. Handel och börs

Riksdagen avslår motion 2007/08:U15 yrkandena 22 och 26.

6. Vissa tillväxtfrågor

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U15 yrkande 6, 2007/08:U16 yrkande 7 och 2007/08:U360 yrkande 6.

Reservation 5 (s)

Reservation 6 (mp)

7. Fred och säkerhet

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U14 yrkandena 6 och 7 samt 2007/08:U15 yrkandena 21, 27 och 28.

Reservation 7 (v, mp)

8. Civil krishantering

Riksdagen avslår motion 2007/08:U16 yrkande 8.

Reservation 8 (mp)

9. Miljö och klimat

Riksdagen avslår motion 2007/08:U15 yrkande 15.

10. Hälsa och utbildning

Riksdagen avslår motion 2007/08:U15 yrkandena 16 och 17.

11. Jämställdhet och SRHR

Riksdagen avslår motion 2007/08:U15 yrkandena 18 och 20.

Reservation 9 (s, v)

12. Handel och ekonomiskt samarbete

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U14 yrkande 2, 2007/08:U15 yrkandena 23–25 och 2007/08:U16 yrkande 4.

Reservation 10 (v, mp)

13. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2007/08:67 till handlingarna.

Stockholm den 20 maj 2008

På utrikesutskottets vägnar

Göran Lennmarker

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Göran Lennmarker (m), Urban Ahlin (s), Gustav Blix (m), Carina Hägg (s), Kerstin Lundgren (c), Birgitta Ohlsson (fp), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Christian Holm (m), Hans Linde (v), Carin Runeson (s), Holger Gustafsson (kd), Bodil Ceballos (mp), Mats Sander (m), Olle Thorell (s), Marietta de Pourbaix-Lundin (m) och Lars Lindén (kd).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens skrivelse 2007/08:67 Sverige och Afrika – en politik för gemensamma utmaningar och möjligheter, motioner som väckts med anledning av denna samt yrkanden i en motion från allmänna motionstiden hösten 2007.

I skrivelsen, som behandlar politiken i förhållande till Afrika söder om Sahara, tecknar regeringen huvuddragen i en Afrikapolitik som tar sin utgångspunkt i de positiva förändringar som Afrika har genomgått under den gångna tioårsperioden och den utveckling som under samma period har skett i Afrikas relationer med omvärlden, inklusive Sverige.

Sedan den 1 oktober 2006 gäller ingen generell motionsrätt på skrivelser. Riksdagens kammare har dock fattat beslut om att medge motionsrätt på skrivelse 2007/08:67 (prot. 2007/08:77).

Utskottet behandlar våren 2008 i andra betänkanden en rad frågor som har beröring med spörsmål som tas upp i det nu aktuella betänkandet om Afrikafrågor. Det gäller bl.a. skrivelse 2007/08:51 Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet, skrivelse 2007/08:89 Sveriges politik för global utveckling samt skrivelse 2007/08:109 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik, i samtliga fall jämte motioner. Utskottet avlämnar under våren betänkanden med anledning av var och en av dessa skrivelser jämte motioner (skr. 2007/08:51 behandlas i ett sammansatt utrikes- och försvarsutskott). I betänkandet med anledning av MR-skrivelsen avser utskottet att bl.a. behandla en rad motionsförslag om frågor med anknytning till mänskliga rättigheter m.m. i ett antal afrikanska länder respektive områden eller regioner.

Utrikesutskottet anser att det är viktigt att ägna ökat intresse åt Afrikafrågor. Ett uttryck för detta är att utskottet hösten 2005 föreslog ett tillkännagivande om att en ny svensk Afrikastrategi skulle utarbetas, vilket också beslutades av riksdagen (se nedan). Ett annat uttryck för detta är att utskottet, i anslutning till att verksamheten för innevarande mandatperiod planerades, beslutat skapa en särskild arbetsgrupp för Afrikafrågor. I utrikesutskottets Afrikagrupp ingår företrädare för samtliga riksdagspartier. Utskottet återkommer i betänkandet till information som inhämtats i Afrikagruppens hittillsvarande verksamhet.

Skrivelse 2007/08:67 om Sverige och Afrika liksom detta betänkande behandlar politiken i förhållande till Afrika söder om Sahara. Utrikesutskottet har tidigare i betänkande 2005/06:UU8 Vår relation till den muslimska

världen i EU:s grannskapsområde, liksom i andra sammanhang, under de senaste två åren redovisat sin syn på förhållanden rörande länderna i Nordafrika samt andra muslimska länder i vårt grannskap.

Samtliga motioner i ärendet har avlämnats under innevarande riksmöte och anges nedan utan angivande av årtal.

Bakgrund

Riksdagen ställde sig för tio år sedan bakom ett synsätt som syftade till att utveckla ett närmare och mer jämbördigt samarbete mellan Sverige och Afrika. I betänkande 1997/98:UU14 En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet, som antogs av riksdagen, behandlades den politiska och ekonomiska situationen i Afrika samt Sveriges kontakter med kontinenten och inriktningen på svensk Afrikapolitik. Riksdagsbehandlingen ägde rum mot bakgrund av en skrivelse från den dåvarande regeringen (skr. 1997/98:122) Afrika i förändring – En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet.

En uppföljning av 1998 års Afrikaskrivelse publicerades av regeringen 2002 genom departementspromemorian (Ds 2002:36) Afrika i förändring.

Utrikesutskottet gjorde i anslutning till budgetbehandlingen hösten 2005 (bet. 2005/06:UU2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd) ett tillkännagivande om att en ny Afrikastrategi skulle utarbetas, vilket också beslutades av riksdagen. Tillkännagivandet motiverades på följande sätt:

Mycket har hänt i Afrika sedan den nu gällande Afrikastrategin lades fast. Politiska förändringar har skett genom tillkomsten av NEPAD (New Partnership for Africas Development) 2001 och Afrikanska unionen (AU) 2002. Det regionala samarbetet har byggts ut och ett stort antal länder söder om Sahara har hållit flerpartival. Trots framgångar på vissa områden kvarstår stora problem med hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar, hunger och fattigdom. På många håll finns allvarliga konflikter och ett instabilt säkerhetspolitiskt läge råder.

Enligt uppgift diskuteras för närvarande i Regeringskansliet möjligheten att utarbeta en ny svensk Afrikapolitik, men något beslut i frågan har inte fattats. Utskottet anser att de förändringar som ägt rum i Afrika, tillsammans med EU:s och andra internationella åtaganden om ökade biståndsinsatser i Afrika, motiverar att regeringen presenterar en ny Afrikastrategi för riksdagen. Detta bör enligt utskottet ges regeringen till känna [...]

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Regeringen presenterar i skrivelsen en svensk Afrikapolitik med utgångspunkt i de positiva förändringar som Afrika har genomgått under den gångna tioårsperioden och den utveckling som under samma period har

skett i Afrikas relationer med omvärlden, inklusive Sverige. I skrivelsen betonas det afrikanska ansvaret för den egna utvecklingen. Omvärldens, däribland Sveriges, insatser ska stödja ett sådant ansvarstagande.

Utvecklingen och förändringsprocesserna i Afrika medför både utmaningar och möjligheter i kampen mot fattigdomen och för en hållbar utveckling.

I skrivelsen beskrivs det utrikespolitiska ramverk som Sverige agerar inom och de många instrument och kanaler som står till förfogande för samarbetet med Afrika. Partnerskapet mellan EU och Afrika lyfts särskilt fram.

Regeringen drar upp riktlinjerna för en svensk Afrikapolitik vars syfte är att stödja afrikanska länder och deras invånare i ansträngningarna för fred, demokrati, respekt för mänskliga rättigheter samt en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Afrikas fulla och aktiva deltagande i politiskt och ekonomiskt samarbete på global nivå ska främjas. Kontakt-ytorna mellan Sverige och Afrika ska breddas, något som gagnar båda parter.

Regeringen behandlar i skrivelsen Afrikas utveckling utifrån en bred ansats som inkluderar säkerhetspolitik, biståndspolitik, handelspolitik, miljö och klimat, ekonomisk tillväxt, social utveckling och hälsa. Det inbördes sambandet mellan dessa frågor betonas liksom betydelsen av förstärkt demokrati och respekt för mänskliga rättigheter och frihet samt ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

Utskottet

Sveriges roll och förutsättningar, det svenska politiska ramverket

Motionerna

Socialdemokraterna konstaterar i kommittémotion *U15* att regeringens skrivelse 2007/08:67 i många stycken ger en bred bild av Afrika där man inkluderar såväl möjligheter som hot mot kontinentens utveckling. Men vid en noggrannare läsning framstår skrivelsen i många delar som tunn och i avsaknad av konkretion. Handelspolitiken har fått stort utrymme i skrivelsen, detta samtidigt som regeringen lägger ned ambassader i Afrika och minskar exportfrämjande insatser, båda viktiga förutsättningar för att utveckla handelskontakter. Sverige ska enligt skrivelsen delta i internationella insatser för fred och säkerhet. Men hanteringen av den svenska Tchadinsatsen har inte skötts kompetent. Regeringen redovisar sin syn på de mänskliga rättigheterna i allmänna ordalag utan konkretisering. Resonemangen kring globalisering, tillväxt och handel uppvisar tydliga brister eftersom regeringen inte ger sin syn på hur arbetstagares rättigheter ska tas till vara i sammanhanget.

I *yrkande 2* anger Socialdemokraterna som en grundläggande förutsättning för Sveriges Afrikapolitik att enprocentsmålet i biståndet upprätthålls och att biståndsinsatserna sker i överensstämmelse med OECD/DAC:s regelverk. I *yrkande 8* föreslås att målsättningen för Afrikapolitiken ska vara att stödja en hållbar och hög tillväxt, full sysselsättning och rättvis fördelning.

I partiets kommittémotion *U360 (s) yrkandena 1 och 2*, som avlämnades under allmänna motionstiden hösten 2007, understryks vikten av att en ny svensk politik för Afrika utformas. Samarbetet måste på flera politikområden utökas mellan Afrika och Sverige respektive mellan Afrika och EU. Det är enligt *yrkande 3* angeläget med svensk diplomatisk närvaro i Afrika. I fråga om utvecklingssamarbete som ska övergå i ett bredare bilateralt samarbete betonar partiet i *yrkande 4* att det är väsentligt med en organiserad övergång innan det aktuella biståndet upphör. Samarbetet med länder som har en positiv utveckling får inte avslutas för tidigt – demokratiska tendenser är inte liktydigt med att demokratin blivit befäst. I *yrkande 5* slås fast att olika politikområden måste samverka och att ökade ansträngningar är nödvändiga om FN:s millenniemål ska kunna nås.

Millenniemålen betonas också i Socialdemokraternas motion *U15 (s) yrkande 1*. Sverige har tillsammans med det internationella samfundet och de afrikanska länderna ansvar för intensifierade ansträngningar att nå dessa mål. I *yrkande 3* slås fast att Sveriges politik för global utveckling, som

innebär att alla politikområden, inte bara bistånd, ska bidra till målet för utvecklingssamarbetet, nämligen att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Politiken för global utveckling måste utgöra en grundläggande del i Afrikapolitiken.

Socialdemokraterna anser enligt *yrkande 5* att regeringens beslut om landkoncentration i biståndet medfört att utvecklingssamarbete upphör med ett antal länder i Afrika, vilka är av strategisk betydelse för Sverige, detta samtidigt som resurstilldelningen till Afrika ökat ytterst marginellt. Vikten av demokrati och mänskliga rättigheter tas upp i *yrkandena 12 och 13* där Socialdemokraterna förespråkar svenskt stöd till Afrikanska unionens arbete för demokrati och god samhällsstyrning. I *yrkande 14* understryks folkrörelsernas och de politiska partiernas betydelse i sammanhanget. Satsningar på kvinnor är särskilt viktiga inom biståndspolitiken, framhåller Socialdemokraterna i *yrkande 19*.

Vänsterpartiet ser enligt kommittémotion *U14* positivt på att regeringen lagt fram en Afrikaskrivelse som inte enbart fokuserar på negativa aspekter rörande kontinenten och dess utveckling. Partiet instämmer i många av de analyser som regeringen presenterar men riktar också kritik mot skrivelsen. Regeringen har, enligt *Vänsterpartiet*, en alltför stor och ensidig tilltro till att tillväxt och ökad frihandel leder till en önskad utveckling. Den viktiga frågan om skuldavskrivningar tas knappast upp i skrivelsen liksom inte heller problemen kring de ekonomiska partnerskapsavtalen. Den rika världens ansvar för hur klimatförändringarna drabbar Afrika borde ha lyfts fram mer. EU kommer – med synsättet i skrivelsen – i alltför stor utsträckning att föra Sveriges talan i utvecklingspolitiken. En stark svensk röst behövs i Afrika också i framtiden, understryker *Vänsterpartiet*.

I motionens *yrkande 1* betonar *Vänsterpartiet* att ett stärkt afrikanskt ägarskap måste utgöra grund för svensk Afrikapolitik. Utvecklingssamarbetet baseras på mottagarnas prioriteringar, och inte våra egenintressen i nord.

Större uppmärksamhet måste enligt *yrkande 4* ägnas åt korruptionens källa, dvs. bestickarens ansvar för korruption. Här kan utöver svenska myndigheter även företag och näringslivsorganisationer spela en viktig roll, anser *Vänsterpartiet*.

Partiet understryker i *yrkande 5* att utgångspunkten i alla strategier som rör mänskliga rättigheter i Afrika bör vara FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna, och strategierna bör inkludera såväl politiska som ekonomiska och sociala rättigheter.

Miljöpartiet menar i kommittémotion *U16* att regeringens skrivelse tydligt slår fast att biståndspolitiken även i fortsättningen ska vara inriktad på att stärka fattiga människors makt att själva förändra sina levnadsvillkor. Partiet pekar på att regeringen framhåller vikten av stabila institutioner, lokalt förankrad demokrati, en politisk kultur som bygger på dialog och tolerans samt betydelsen av det civila samhället och oberoende media. I skrivelsen

saknas dock enligt Miljöpartiet en problemanalys samt konkreta strategier och mål när det gäller hur fattiga människor ska kunna delta i och styra inriktningen på biståndet och politiken i dess helhet. I fråga om de mänskliga rättigheterna behandlar skrivelsen huvudsakligen de politiska och civila rättigheterna medan de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna hamnat i skymundan, anser Miljöpartiet.

Sverige bör enligt motionens *yrkande 1* i sin Afrikapolitik bidra till att den grundläggande rätten till mat garanteras. Det är varje människas rätt att inte hungra. Den människa som inte hungrar orkar kräva sina rättigheter, delta i samhällslivet och är friskare och mer produktiv.

De politiska och civila rättigheterna respektive de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna bör i svensk Afrikapolitik behandlas på ett likvärdigt sätt, framhåller Miljöpartiet i *yrkande 2*. Det är viktigt att uppmärksamma det civila samhällets roll när det gäller att påverka regeringar att leva upp till gjorda åtaganden om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.

Korruptionen måste stoppas vid källan, betonar partiet i *yrkande 6*. I skrivelsen understryks att Sverige ska stödja afrikanska länder att själva ta ansvar för korruptionsbekämpningen. Det är bra, anser Miljöpartiet, men framhåller samtidigt att bestickarens ansvar måste lyftas fram liksom det faktum att huvudbrottslingen bakom grov storskalig korruption ofta återfinns i vår rika del av världen.

Utskottets överväganden

Som framgått redovisas i skrivelsen den nya svenska Afrikapolitiken utifrån en vid ansats som innefattar säkerhetspolitik, biståndspolitik, handelspolitik, miljö och klimat, ekonomisk tillväxt, social utveckling och hälsa – frågor som hänger samman sinsemellan och som även är kopplade till bl.a. demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet.

Utskottet välkomnar denna sammanhållna syn som ligger väl i linje med Sveriges politik för global utveckling (PGU) liksom med det breda synsätt på utveckling som de senaste åren vunnit allt större internationell anklang, exempelvis inom FN och EU. Sveriges Afrikapolitik ska, som anges i skrivelsen, kunna gagna såväl afrikanska som svenska och globala intressen. Att underlätta så att Afrika får del av globaliseringens positiva effekter blir därmed ett gemensamt intresse.

Regeringen har våren 2008 i skrivelse 2007/08:89 Sveriges politik för global utveckling redovisat sin syn på hur denna politik framgent ska utformas. I skrivelsen som, tillsammans med motionsyrkanden i ärendet, för närvarande bereds i utskottet, anger regeringen att politiken för global utveckling och dess övergripande mål ligger fast.

Sveriges politik för global utveckling beslutades 2003 (bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112). Dess övergripande mål är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. En rättvis global utveckling innebär respekt för mänskliga rättigheter och demokrati och uppnås genom tillväxt som leder till minskad fattigdom. Utvecklingen ska komma alla till del.

Politiken för global utveckling ska bidra till att nå FN:s millenniemål. Den inbegriper både ett effektivt bistånd av hög kvalitet och samstämmighet mellan samtliga politikområden. Ett motsvarande synsätt kommer, enligt utskottet, allt tydligare till uttryck inom EU-samarbetet. Det gäller exempelvis i EU:s överenskommelse om europeiskt samförstånd inom utvecklingspolitiken och i det partnerskap mellan EU och Afrika som beslutades vid ett EU–Afrika-toppmöte i december 2007 (se nedan).

FN:s världstoppmöte 2005 slog också fast ett brett synsätt genom att understryka sambandet mellan utveckling, fred och säkerhet och respekt för de mänskliga rättigheterna. Detta synsätt, som utskottet ställt sig bakom i flera betänkanden, har största relevans för Afrikapolitiken.

I regeringens Afrikaskrivelse slås fast att svensk utrikespolitik ska bidra till frihet, fred och försoning såväl i vår egen som i andra delar av världen. Utrikespolitiken ska genomsyras av vikten av att främja demokrati och mänskliga rättigheter. En grundsten för såväl utrikespolitik som näringspolitik är frihandelsprincipen. I skrivelsen anges att *utgångspunkterna för Sveriges Afrikapolitik* är det nya utvecklingssamarbetet, fattigdomsbekämpningen och vår politik för global utveckling som syftar till att bidra till en rättvis och hållbar utveckling. Utskottet ställer sig bakom denna syn och bedömer att det kan anses tillgodose också motionsförslaget om att målsättningen för Afrikapolitiken ska stödja en hållbar och hög tillväxt, full sysselsättning och rättvis fördelning. I detta sammanhang vill utskottet framhålla vikten av att i Afrikapolitiken bättre ta till vara resurserna i den afrikanska diasporan i Sverige.

Utskottet planerar, som nämnts, att under våren 2008 avlämna ett betänkande om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik. Med anledning av motionsförslag i det nu aktuella ärendet framhåller utskottet att de mänskliga rättigheterna gäller för alla människor utan åtskillnad, oavsett världsdel, land, kultur eller specifik situation. Ingen regering kan hävda särskilda förhållanden som tradition, kultur eller religion som skäl för att kränka de mänskliga rättigheterna. Att *de mänskliga rättigheterna är odelbara och ömsesidigt samverkande* betonas i en motion. Utskottet konstaterar att detta slogs fast vid Världskonferensen om de mänskliga rättigheterna 1993 och bekräftades bl.a. vid FN:s senaste världstoppmöte 2005. Stater kan inte sälla bland sina folkrättsliga åtaganden: alla mänskliga rättigheter har samma värde. Av de faktum att rättigheterna är odelbara och ömsesidigt samverkande följer, betonar utskottet, att de i Afrikapolitiken ska tillmätas samma tyngd.

I ett motionsyrkande behandlas *rätten till mat*. FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter – en av de centrala konventionerna om de mänskliga rättigheterna – slår fast ”rätten för envar att för sig och sin familj åtnjuta en tillfredsställande levnadsstandard, däribland att få tillräckligt med mat”.

FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har fastslagit att rätten till mat innebär att det ska finnas tillräcklig och lämplig mat. Sverige verkar, som regeringen framhåller i skrivelse 2007/08:109 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik, för universell ratifikation och genomförande av de mänskliga rättigheterna. Utskottet förutsätter att svensk Afrikapolitik bidrar till genomförande av MR-politiken. Senare i betänkandet återkommer utskottet till frågor om Afrikas jordbruk, en viktig faktor för kontinenten att nå FN:s millenniemål om att till 2015 halvera den andel av befolkningen som lider av hunger, vilket i sin tur utgör ett delmål i kampen för att utrota hungern.

Utskottet delar uppfattningen i motioner om att *olika politikområden måste samverka*, att *enprocentsmålet i biståndet ska ligga fast*, att *bistånd ska lämnas i enlighet med OECD/DAC:s regelverk* och att *ökade ansträngningar måste till för att nå millenniemålen*.

Utskottet vill i dessa frågor, utöver vad som anförs i detta betänkande, även hänvisa till budgetbetänkande 2007/08:UU2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Där betonade utskottet vikten av samverkan mellan politikområden och tillstyrkte regeringens förslag om att Sverige ska behålla biståndsmålet om 1 % av bruttonationalinkomsten. I betänkandet slog utskottet också fast att OECD/DAC:s regelverk ska följas.

Utskottet har vid återkommande tillfällen framhållit att EU och dess medlemsstater liksom det internationella samfundet i övrigt måste uppfylla sina redan gjorda åtaganden om biståndsökningar. Enligt OECD Development Co-operation Report 2007 uppnådde under 2006 endast fem länder – Danmark, Luxemburg, Nederländerna, Norge och Sverige – FN:s biståndsmål om 0,7 % av BNI. Här kan erinras om att EU förbundit sig att 2010 samlat anslå 0,56 % av sin BNI till bistånd och att öka detta ytterligare till 2015 då det ska uppgå till 0,7 % (0,33 % för de nya medlemsländerna).

När det gäller framstegen i att nå millenniemålen släpar Afrika efter övriga utvecklingsregioner i världen. Enligt 2007 års utgåva av African Economic Outlook (OECD och Afrikanska utvecklingsbanken) beräknas i genomsnitt 2,4 av 9 millenniemål¹ ha uppnåtts per land i Afrika söder om Sahara och 7,4 i Nordafrika. I publikationen konstateras att länder som för

¹ De av FN uppsatta åtta millenniemålen innebär att: 1. halvera världens fattigdom och hunger, 2. alla barn ska kunna gå klart grundskolan, 3. öka jämställdheten mellan kvinnor och män, 4. minska barnadödligheten med två tredjedelar, 5. minska mödradödligheten med tre fjärdedelar, 6. stoppa spridningen av hiv/aids och andra sjukdomar, 7. säkerställa en miljömässigt hållbar utveckling, samt 8. skapa ett globalt partnerskap genom att öka samarbetet mellan rika och fattiga länder kring bistånd, miljö, handel samt skuldavskrivning. I African Economic Outlook har mål 2 och mål 3 vardera delats upp i två komponenter samtidigt som målpåfyllelsen beträffande mål 8 inte kvantifieras.

en väl avvägd ekonomisk politik, har sammanhållna strategier för fattigdomsminskning och har en god samhällsstyrning gjort avsevärda framsteg. Följande afrikanska länder (inkl. Nordafrika) bedöms enligt African Economic Outlook klara 5 eller fler av de 9 nämnda målen: Algeriet, Botswana, Egypten, Ghana, Kap Verde, Libyen, Mauritius, Namibia, São Tomé och Príncipe, Seyshellerna och Tunisien.

Frågor om *ägarskap och mottagarnas prioriteringar* tas upp i en motion. Utskottet instämmer i vad regeringen anför i skrivelsen om att svensk biståndspolitik, i samordning med andra givare i enlighet med Parisdeklarationen om harmonisering och koordinering av biståndet, fortsatt ska genomföras med tydligt afrikanskt ägarskap.

I flera tidigare betänkanden har utskottet betonat genomförande av Parisdeklarationen om biståndseffektivitet (se exempelvis bet. 2006/07:UU2 och 2007/08:UU2). Utskottet understryker att Afrikapolitiken ska genomföras i överensstämmelse med Parisdeklarationens fem huvudprinciper om ägarskap, anpassning, harmonisering, resultatstyrning och ömsesidigt ansvar. Vikten av att genomföra Parisdeklarationen framhölls också av AU:s kommissionär Bience P. Gawanas när hon den 30 maj 2007 deltog i ett möte i utskottets Afrikagrupp. Vid samma möte, som utskottet återkommer till nedan, redogjorde Zambias Sverigeambassadör Joyce M.C. Musenge för den afrikanska ambassadörsgruppens syn på frågor rörande fattigdomsbekämpning i Afrika.

Förslagen i motioner om att särskilt *inrikta Afrikapolitiken på att stödja arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter, utveckling av folkrörelser och partier och att särskilt stödja kvinnor inom biståndspolitiken* ligger, enligt utskottet, väl i linje med den inriktning på tematiska prioriteringar för utvecklingssamarbetet under mandatperioden som angivits av regeringen i budgetpropositionen för 2008 och som utskottet ställt sig bakom (bet. 2007/08:UU2, rskr. 2007/08:65).

Inriktningen på demokrati och mänskliga rättigheter indelas i fyra huvudområden:

- Främjande av respekt för de mänskliga rättigheterna
- Uppbyggnad av demokratiska institutioner och värnandet om rättsstatens principer
- Demokratisk samhällsstyrning
- Det civila samhällets och oberoende mediers roll i demokratiseringsprocesser

Satsningarna på främjande av jämställdhet och kvinnors roll i utveckling är också indelade i fyra huvudområden:

- Ekonomisk utveckling
- Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), inklusive hiv och aids
- Kvinnors politiska deltagande

- Kvinnor och säkerhet

Utöver de två nämnda tematiska prioriteringarna om demokrati och mänskliga rättigheter respektive främjande av jämställdhet och kvinnors roll i utveckling bör här också framhållas den tredje tematiska prioriteringen för utvecklingssamarbetet under mandatperioden, miljö och klimat. Utskottet återkommer senare i betänkandet till det sistnämnda ämnet.

Vikten av *korruptionsbekämpning* framhålls i motionsförslag där också bestickarens ansvar betonas. Utskottet anser att det råder ett nära samband mellan å ena sidan förekomsten av korruption och å den andra ett lands utveckling avseende demokrati, mänskliga rättigheter och en fungerande rättsstat.

Regeringen ska enligt skrivelse 2007/08:109 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik i internationella sammanhang betona rättsstatens betydelse för skydd av de mänskliga rättigheterna. Genom utvecklingssamarbete och expertutbyte ska Sverige medverka till uppbyggnad och stärkande av de institutioner som är nödvändiga för en fungerande rättsstat. Utskottet behandlar, som nämnts, MR-skrivelsen i ett betänkande senare under våren 2008. Med anledning av den nu aktuella motionen vill utskottet emellertid understryka vikten av dialog mellan regeringen och svenska företag verkamma i utvecklingsländer i bl.a. Afrika om mänskliga rättigheter och frågor kring socialt och miljömässigt ansvarstagande. Utskottet återkommer senare i detta betänkande till frågor om rättsstatens betydelse för Afrikas utveckling.

Effektiviteten i utvecklingssamarbetet ska höjas och regeringen har genomfört en landfokusering som innebär att Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete ska avse drygt 30 regelrätta samarbetsländer. Riksdagen har, efter förslag från utrikesutskottet i betänkande 2007/08:UU2, ställt sig bakom den nya inriktningen på utvecklingssamarbetet som innefattar tre kategorier av reguljära samarbetsländer där fokus i samtliga ska stärkas på demokrati och mänskliga rättigheter (rskr. 2007/08:65).

Sverige ska bedriva långsiktigt utvecklingssamarbete med nio afrikanska länder: Burkina Faso, Etiopien, Kenya, Mali, Moçambique, Rwanda, Tanzania, Uganda och Zambia. Sverige ska också bedriva utvecklingssamarbete med följande sex afrikanska länder i konflikt och/eller postkonfliktsituation: Burundi, Demokratiska republiken Kongo, Liberia, Sierra Leone, Somalia och Sudan.

Det faktum att nära hälften av de länder med vilka Sverige ska bedriva bilateralt utvecklingssamarbete är belägna i Afrika ser utskottet som ett uttryck för Sveriges höga ambition vad gäller utvecklingssamarbete med kontinenten.

Här bör också nämnas att svenskt bistånd ska lämnas till ytterligare några afrikanska länder under andra former än regelrätt stat-till-stat-samarbete. Av budgetpropositionen för 2008 framgår att dessa länder är Zimbabwe

(”demokrati- och MR-främjande insatser i alternativa former”), Botswana, Namibia och Sydafrika (”svenskt utvecklingssamarbete fasas ut och Sveriges engagemang tar sig nya uttryck”) samt Angola, Elfenbenskusten, Malawi och Nigeria (”utfasningsländer där relationerna främjas på annat sätt än via det bilaterala utvecklingssamarbetet”).

Som framgått välkomnar utskottet den övergripande och sammanhållna redovisning av Sveriges nya Afrikapolitik som regeringen lämnar i skrivelser. Samtidigt ser utskottet med intresse fram emot att ta del av de mer konkretiserade samarbetsstrategier avseende enskilda afrikanska länder som successivt ska beslutas av regeringen, detta med utgångspunkt i den övergripande Afrikapolitiken. Helt nyligen har en första sådan strategi – avseende Sudan – fastställts.

Utskottet instämmer i regeringens uppfattning att det sett över tiden måste vara möjligt att ompröva formerna för samarbete med ett visst land. En sådan prövning bör ske bl.a. med hänsyn till den ekonomiska, sociala och demokratiska utvecklingen i samarbetslandet.

Utskottet vill, i likhet med vad som framförs i en motion, framhålla att det är viktigt att *utfasning av biståndsländer sker på ett planerat och genomtänkt sätt* så att fortsatt bredare samarbete och kontakter främjas. Här vill utskottet nämna Sydafrika som exempel där det traditionella bilaterala utvecklingssamarbetet fasas ut och nya samarbetsformer vartefter utvecklas.

Ett fördjupat ekonomiskt och politiskt samarbete sker inom den särskilda bilaterala kommissionen Sydafrika–Sverige. Exportrådet och sydafrikanska näringsdepartementet verkar gemensamt för att skapa långsiktiga relationer inom handel och teknik, men även på institutionell nivå. Genom Sida bedrivs i Sydafrika ett samarbete där Exportrådet och svenska företag med lokal närvaro skapar ”mötesplatser” som syftar till utökade relationer på flera områden, inte bara inom handelsområdet. På mötesplatserna träffas svenska och afrikanska myndigheter, företag – små, medelstora och stora – samt enskilda organisationer. Det övergripande syftet är att främja ekonomisk tillväxt och lokala arbetstillfällen samtidigt som svenska företag också kan gynnas genom ökad konkurrenskraft. Inom området fred och säkerhet utvecklas ett trepartssamarbete mellan Sydafrika, Demokratiska republiken Kongo och Sverige i syfte att stärka afrikansk säkerhetskapacitet och afrikanska insatser på det konfliktförebyggande och fredsfrämjande området. Stödet till enskilda organisationer i Sydafrika, som bl.a. är verksamma inom områdena hiv/aids och könsrelaterat våld, uppgick 2007 till drygt 30 miljoner kronor.

Utskottet ser positivt på det arbete som inletts för att finna nya alternativa, bredare samarbetsformer när det traditionella biståndet fasas ut och vill understryka att detta ligger helt i linje med politiken för global utveckling. Här vill utskottet starkt framhålla vikten av att sådana breddade insatser innefattar främjande av jämställdhet och kvinnors roll i utveckling.

Beträffande frågan om *svensk diplomatisk närvaro i Afrika*, som tas upp i en motion, vill utskottet betona vad som anförs i skrivelsen om att det är viktigt att genom diplomatiskt arbete fördjupa och bredda kontakterna med afrikanska länder och ledare för att svensk Afrikapolitik ska kunna genomföras och få effekt. Detta är självfallet en angelägen uppgift för svenska ambassader och beskickningar i Afrika.

Utskottet vill också framhålla betydelsen av samarbete med afrikanska länders diplomatiska företrädare i Sverige. Som nämnts anordnade utrikesutskottets Afrikagrupp den 30 juni 2007 ett möte i riksdagen med stockholmsbaserade ambassadörer och andra diplomatiska företrädare för afrikanska länder. I mötet deltog också Afrikanska unionens kommissionär för sociala frågor, Bience P. Gawanas. Ambassadörerna – som samarbetar i konstellationen African Group of Ambassadors – hade av utskottets Afrikagrupp inbjudits att prioritera teman för mötet. De frågor som togs upp avsåg fem teman: handel, migration, regional integration, fred och säkerhet respektive fattigdomsbekämpning.

För närvarande bedrivs ett förberedelsearbete i partnerskapsform mellan företrädare för den afrikanska ambassadörsgruppen, riksdagens AWEPA-grupp² och utrikesutskottets Afrikagrupp samt riksdagens internationella kansli för att under senvåren 2008 anordna en Africa Day. Temat för arrangemanget, som ska äga rum i riksdagen, har gemensamt slagits fast till *Trade, growth and industrial development* och även programmet i övrigt utformas gemensamt.

Vad gäller frågan om svensk diplomatisk närvaro konstaterar utskottet att utrikesförvaltningen kan sägas befinna sig i fortlöpande omdaning – en anpassning måste ske allteftersom omvärldsförändringar äger rum och nya politiska prioriteringar görs. Beträffande svensk närvaro i Afrika konstaterar utskottet att Exportrådet expanderar sin närvaro på kontinenten. I dag har Exportrådet kontor i Sydafrika och är representerat i olika former även i Angola, Botswana, Kenya, Namibia och Nigeria. Enligt uppgift finns planer på att ytterligare öka representationen i Afrika söder om Sahara. I sammanhanget kan nämnas att omkring 40 % av verksamheten vid det statliga riskkapitalbolaget Swedfund International AB, vars syfte är att bidra med kapital och kunnande för investeringar i bl.a. utvecklingsländer, i dag avser Afrika. Regeringen har aviserat att en proposition om vidgade uppgifter för Swedfund ska lämnas till riksdagen i maj 2008.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna *UI4 (v) yrkandena 1, 4 och 5*, *UI5 (s) yrkandena 1–3, 5, 8, 12–14 och 19*, *UI6 (mp) yrkandena 1, 2 och 6* samt *U360 (s) yrkandena 1–5*.

² AWEPA (Association of Western European Parliamentarians for Africa) är en europeisk sammanslutning av parlamentariker som vill stötta de demokratiska utvecklingen i Afrika och sätta Afrikafrågorna på dagordningen i de europeiska parlamenten. I Sveriges riksdag finns en sektion av AWEPA där företrädare för samtliga riksdagspartier ingår i styrelsen.

Instrument och kanaler

Motionerna

Socialdemokraterna understryker i kommittémotion U15 (s) yrkande 4 att Sverige bör verka för mer omfattande skuldavskrivningar för de allra fattigaste länderna. Sverige bör i internationella forum som Världsbanken och IMF driva att dessa i landprogram för afrikanska länder inkorporerar projekt om utvecklande av grundläggande trygghetssystem, i stället för att driva motsatsen (yrkande 9).

I yrkande 29 betonar Socialdemokraterna att regionala organ måste ta ett större ansvar för både utvecklingsfrågor och säkerhetsfrågor och inte, som i dag, huvudsakligen ägna sig åt ekonomiska frågor. Afrikanska unionen har ett stort ansvar för att upprätthålla fred och säkerhet i Afrika, medan motsvarande uppgift åvilar EU i Europa. EU bör, med sina överlägsna resurser, stödja andra regioners organisationer.

Vänsterpartiet slår i kommittémotion U14 (v) yrkande 8 fast att omfattande skuldavskrivningar kombinerat med ökat bistånd är en förutsättning för utvecklingen i Afrika. Sverige bör tydligt uttala sin avsikt att verka för en total och villkorlös skuldavskrivning för alla LDC-länder belägna i Afrika. Dessutom bör Sverige enligt yrkande 9 i IMF, Världsbanken, FN, de regionala utvecklingsbankerna och Parisklubben verka för att alla illegitima skulder i Afrika skrivs av.

Miljöpartiet kritiserar i kommittémotion U16 (mp) yrkande 5 de krav på ekonomiska reformer som privatisering m.m. som angetts för att fattiga länder ska få skuldlättnader genom MDRI (Multilateral Debt Relief Initiative). Alltjämt ställer de internationella finansieringsinstitutionerna sådana krav, men nu som villkor för nya lån eller bistånd, konstaterar partiet. Detta stämmer varken med PGU:s eller med Parisöverenskommelsens målsättning. Sverige bör – i likhet med Norge, Storbritannien och Italien – ta avstånd från ekonomiska policyvillkor som inte tar hänsyn till demokratiska processer i mottagarländerna. Miljöpartiet finner det angeläget att långivning sker på ett ansvarsfullt sätt och utifrån ett låns utvecklingseffekter i form av påverkan på fattigdomsbekämpning, mänskliga rättigheter, miljö och demokrati i Afrika. Sveriges regering bör utarbeta riktlinjer för ansvarsfull utlåning och säkerställa att exportkreditgarantier lämnas i enlighet med PGU:s målsättningar. Sverige kan också bidra till en internationell diskussion kring ansvarsfull utlåning.

Utskottets överväganden

Ett decennium har gått sedan utrikesutskottet beslutade om sitt betänkande 1997/98:UU14 En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet. Som regeringen konstaterar i skrivelsen har EU fått ökad betydelse för utformning och genomförande av svensk Afrikapolitik. Utskottet vill framhålla vikten

av att Sverige aktivt deltar i utformandet av EU:s utrikes-, bistånds- och handelspolitik i förhållande till Afrika och söker bidra till att den formas i överensstämmelse med internationella mål och unionens överenskommelse om samstämmighet i utvecklingspolitiken ("EU:s PGU").

Samarbetet mellan EU och Afrika respektive Afrikanska unionen har successivt utvecklats. Under lång tid var det framför allt inriktat på handel och utveckling men fler områden har tillkommit i och med den gemensamma EU–Afrika-strategi som beslutades vid EU–Afrika-toppmötet i Lissabon i december 2007. Där finns fyra huvudområden: I Fred och säkerhet, II Samhällsstyrning och mänskliga rättigheter, III Handel och regional integration och IV Utvecklingsfrågor. Utöver den långsiktiga strategin beslutades om en handlingsplan för perioden 2008–2010.

Tidigare har samarbetet mellan EU och Afrika präglats av det koloniala förflutna men genom den nya strategin har ett skifte i synsätt ägt rum. Den nya EU–Afrika-strategin bygger på ett balanserat partnerskap och en medvetenhet om gemensamma utmaningar och gemensamma mål.

Utskottet välkomnar det nya synsättet och den breda politiska ansatsen för ett samarbete mellan EU och Afrika som omfattar alla politikområden, något som ligger i linje med den svenska politiken för global utveckling. EU–Afrika-handlingsplanen 2008–2010 omfattar åtta områden där det för vart och ett ska finnas ett partnerskap: 1. fred och säkerhet, 2. demokratisk styrning och mänskliga rättigheter, 3. handel och regional integration, 4. FN:s millenniemål, 5. energi, 6. globala klimatförändringar, 7. migration, mobilitet och sysselsättning, samt 8. forskning, IT och rymdfrågor.

Det är enligt utskottet positivt att Sverige, som anges i skrivelsen, ska bidra aktivt till genomförandet av de åtta partnerskapen mellan EU och Afrika och att särskild vikt ska tillmätas de partnerskap som återspeglar prioriteringarna i den svenska Afrikapolitiken.

Utskottet instämmer i uppfattningen som framförs i en motion att det är *angeläget att regionala afrikanska organ tar på sig ett större ansvar för utvecklingsfrågor och säkerhetsfrågor*. Motsvarande synsätt kommer till uttryck också i EU–Afrika-strategin där det, i fråga om huvudområdet Fred och säkerhet, anges en rad viktiga aktörer: Afrikanska unionens kommission, afrikanska stater, regionala afrikanska konfliktlösningsmekanismer, m.fl. På motsvarande sätt betonas inom strategins område Utvecklingsfrågor vikten av regionalt samarbete.

Utrikesutskottets Afrikagrupp har vid två tillfällen behandlat frågor om regionalt samarbete och regionalisering i Afrika. I samband med att gruppen i maj 2007, som nämnts, sammanträffade med Stockholmsbaserade ambassadörer från afrikanska länder och AU:s kommissionär för sociala frågor framförde Tanzanias ambassadör Moses å gruppens vägnar synpunkter på regionalisering.

Han konstaterade inledningsvis att tillkomsten av AU 2002 och NEPAD 2001 har stärkt Afrikas självförtroende. Dessa organisationer har försett kontinenten med en ny vision, ett uppdrag och en strategi. Visionen, understök förelrädaren för ambassadörsgruppen, innefattar afrikanskt ansvarstagande för Afrikas fred och säkerhet, bättre styrning i Afrika med flerpartival baserade på konstitutionell grund och en granskningsmekanism via African Peer Review Mechanism (APRM) som, menade han, innebär att afrikaner granskar afrikaner. Visionen inkluderar enligt ambassadören även reell integration inom kontinenten genom byggande av transafrikanska nätverk med vägar, järnvägar, flygplatser, energi, vatten samt Internet- och annan kommunikationsteknologi.

I sitt anförande pekade Moses ut de 14 viktigaste regionala blocken i Afrika. Åtta av dessa klassificeras av AU som regionala ekonomiska samarbetsorgan medan resterande är mellanstatliga organisationer. Bland de åtta ekonomiska samarbetsorganen har ECOWAS (15 stater i Västafrika) och SADC (14 stater i södra Afrika) funnits längst tid och uppvisar hög aktivitet, däribland på det säkerhetspolitiska området. (Utskottet återkommer senare i betänkandet till SADC:s och AU:s roll i Zimbabwefrågan.)

Ambassadören menade att det inte går att underskatta vikten av regional integration som ett steg på vägen mot de afrikanska ländernas inlemmande i världsekonomin. Det finns i dag ett medvetande i afrikanska länder om betydelsen av en sådan utveckling. Några av utmaningarna är enligt Moses att se till att regionala organ uppfattas som effektiva medel för integration i världsekonomin, att det finns en klar politisk vilja att hålla fast vid målen för den regionala integrationen – också när dessa inte står i överensstämmelse med inhemska överväganden – och att effektiva institutioner med tillräcklig finansiering byggs upp. SADC nämndes som förebild i sammanhanget.

Sverige kan enligt förelrädaren för ambassadörsgruppen bidra till integration i Afrika via EU och bilateralt i form av bistånd, handelsavtal EU–Afrika, *aid for trade*³, och genom stöd till bl.a. transporter och telekommunikation. Han menade att skapandet av EU inneburit en omformning av en av världens mest krigsdrabbade kontinenter till kanske den mest fredliga och att detta visar att regionalism har stor potential som ett medel för fredlig utveckling.

Vid ett möte i utskottets Afrikagrupp i februari 2008 var temat på nytt regionalt samarbete och regionalisering. Gruppen erhöi då en föredragning av Fredrik Söderbaum, forskare vid Institutet för Globala studier/Centrum för Afrikastudier, Göteborgs universitet. Han redogjorde för forskning på området och redovisade sin syn på utvecklingen av regionalt samarbete och regionalisering i Afrika och hur detta kan tolkas. Vidare redovisade han synpunkter på faktorer att beakta vid utformningen av en ny svensk strategi för regionalt samarbete i Afrika.

³ *Aid for trade* är ett initiativ som syftar till ett helhetsgrepp på handelsrelaterat bistånd.

I den tidigare nämnda motionen om regionala organ förespråkas att *regionala organ ska ta ett ökat ansvar för utvecklings- och säkerhetsfrågor*. Söderbaum slog fast att, vad gäller säkerhetsrelaterade frågor, flera regionala ekonomiska samarbetsorganisationer under de två senaste decennierna fått en mer fast och institutionaliserad struktur för sådana frågor och att de i dag bedriver för en rad preventiva aktiviteter och genomför olika interventioner.

Utskottet delar uppfattningen i en motion om att såväl *skuldavskrivningar som ökade biståndsströmmar är en förutsättning för utveckling* i Afrika. Utskottet har senast i budgetbetänkande 2007/08:UU2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd betonat vikten av att främja internationella biståndsströmmar. Det internationella samfundet måste uppfylla sina åtaganden om att till 2010 öka sitt bistånd till totalt 130 miljarder dollar per år och att fördubbla sitt bistånd till Afrika.

Med anledning av motionsförslag konstaterar utskottet att den internationella synen på *villkor för att erhålla lån och gåvobistånd* successivt har utvecklats. Både bilaterala och multilaterala givare knyter i minskad omfattning stöd och utbetalningar till policy- och reformvillkor. Sverige bidrog aktivt till en översyn som Världsbanken gjorde 2005 av villkor knutna till policybaserade lån.

Den förändrade synen på konditionalitet innebär ökad tonvikt på ägarskap och ömsesidigt ansvar. Villkor ska anpassas till landspecifika omständigheter, fokus ligga på resultat samtidigt som förekomsten av policy- och reformvillkor minskar. Antalet villkor ska reduceras och givarsamordning äga rum. Förutsägbarheten ska bli bättre vad gäller utbetalningar och minskade eller inställda betalningar. Med utgångspunkt i ett lands fattigdomsstrategi eller liknande bestäms villkor och kriterier tillsammans i dialog med samarbetslandet. På detta sätt hålls bägge parter ansvariga för sina respektive åtaganden.

Utskottet konstaterar att detta synsätt står i överensstämmelse med Parisdeklarationen om biståndseffektivitet, vilken berörts ovan, och dessförinnan i betänkande 2007/08:UU2.

En oberoende studie – The World Bank's and the IMF's use of Conditionality to Encourage Privatization and Liberalization: Current Issues and Practices – som utarbetats på uppdrag av norska utrikesdepartementet och som presenterades 2006 visade att Världsbanken och IMF gjort framsteg i arbetet med att ta fram och tillämpa nya riktlinjer för konditionalitet. Ytterligare åtgärder behövs. De båda internationella finansieringsinstitutionerna bör fortsätta att effektivisera sitt arbete på landnivå och skapa ökat utrymme för länder att själva avgöra vilka policyer som är lämpliga med hänsyn till det enskilda landets särskilda omständigheter. IMF och Världsbanken bör stödja uppbyggnad av lokal kapacitet för att utveckla och bedöma olika policyalternativ. Det är angeläget att undvika överlappande ”korskonditionalitet” mellan IMF och Världsbanken.

Att ställa villkor – och att föra en dialog – är en väsentlig del av utvecklings-samarbetet. Konditionalitet är en viktig del av det ömsesidiga ansvars-utkrävande som utvecklings-samarbetet bör grundas på.

Sveriges regering och riksdag måste kunna motivera varför skattemedel går till bistånd och skuldavskrivningar. Därför är det viktigt att så långt möjligt se till att resurser används effektivt och verkligen främjar fattigdomsbekämpning. Utskottet konstaterar att företrädare för riksdagspartierna enbart under det senaste riksmötet lagt fram ett betydande antal förslag som avser konditionalitet i utvecklingsbiståndet. Det gäller förslag om exempelvis ökad inriktning på åtgärder för att främja demokrati och mänskliga rättigheter, jämställdhet, HBT-personers situation, miljö- och klimatåtgärder etc. Även befolkningen och parlamentarikerna i våra samarbetsländer måste kunna ställa villkor. De ska kunna kontrollera vad biståndsmedlen använts till och granska de resultat som uppnåtts.

Villkor och indikatorer ska så långt möjligt hämtas från ländernas egna fattigdomsstrategier och tas fram i samråd med samarbetslandets regering. Villkoren bör vara utformade utifrån det enskilda landets unika situation och baseras på en analys av de landspecifika drivkrafterna för tillväxt och fattigdomsbekämpning. Antalet villkor bör hållas nere och harmoniseras mellan givare. Utskottet delar regeringens uppfattning att IMF och Världsbanken inte ska tvinga fram reformer på något område. Tvärtom är lokalt ägarskap en förutsättning för effektivt utvecklings-samarbete. Detta synsätt slår också, som framgått, successivt igenom. I den tidigare nämnda oberoende studien om konditionalitet dras slutsatsen att detaljerade krav kopplade direkt till privatiseringar och handelsliberaliseringar (s.k. micro management) har ersatts av mer övergripande och bredare institutionella reformer.

De flesta ekonomer är ense om att handelsprotektionism inte är bra för tillväxt, men också att liberaliserad handel i sig inte är en tillräcklig förutsättning för ökad tillväxt och minskad fattigdom. Privatiseringar kan ge ökad effektivitet, vilket i sin tur kan ge ökat välbefinnande. För att ge önskvärda effekter är det dock nödvändigt att andra faktorer i det specifika landet – t.ex. infrastruktur och institutioner – är tillfredsställande.

Skuldavskrivning och skuldlättnader behandlas i motioner. I dag beviljas skuldavskrivning på basis av skuldållbarhetsanalyser. Utskottet menar att de aktuella motionsförslagen speglar en samhällsdebatt där en del debattörer hävdar att skuldens s.k. illegitimitet eller det faktum att utlåningen varit inproduktiv ska utgöra tillräcklig grund för avskrivning.

Utskottet konstaterar att det inte finns någon internationellt accepterad definition av illegitim skuld. En sådan skuld skulle, enligt dem som driver frågan om avskrivning av nämnda skulder, härröra från lån som tagits upp av regeringar som saknar legitimitet hos sina medborgare, exempelvis diktaturer eller demokratiskt valda regeringar som är korrupta. Ett lån anses

vara improduktivt om det används för andra ändamål än investeringar som bygger på låntagarlandets förutsättningar för tillverkning, konsumtion och export.

För att en skuldavskrivning ska innebära ett effektivt utnyttjande av biståndsmedel är det viktigt att den baseras dels på en analys av skuldens hållbarhet, dels på att det förs en reformpolitik i det aktuella landet vad gäller demokrati, marknadsekonomi och rättsstat i syfte att få till stånd ekonomisk tillväxt och en effektiv fattigdomsbekämpning. Därför måste det ses som rimligt att vid beslut om avskrivningar utgå ifrån skuldens hållbarhet snarare än dess eventuella illegitimitet eller improduktivitet. Vidare ska Sverige även framgent följa OECD/DAC:s regler för vad som avses med bistånd (ODA). Enligt dessa klassas skuldavskrivningar och vissa andra utgifter som bistånd, något som utskottet närmare redovisat i betänkande 2007/08:UU2.

Ytterligare ett argument mot att införa illegitimitet som skäl för avskrivning är att i stort sett alla skulder för de fattigaste länderna redan skrivits av, eller kommer att skrivas av, när länderna når slutpunkten under HIPC-initiativet och då också får MDRI-avskrivning⁴. I princip återstår för avskrivning bara vad som skulle kunna kallas illegitima skulder för medelinkomstländer. För denna grupp av länder är det inte säkert att skuldavskrivning över huvud taget är önskvärt, eftersom det riskerar att få effekter på marknads bedömning av kreditvärdigheten och därmed på investeringsviljan i länderna.

Slutligen skulle det vara mycket svårt att enas om en självklar definition av vad en illegitim skuld eller ett improduktivt lån är. Vidare skulle tillämpningen av en sådan definition, om den kunde åstadkommas, riskera att skapa osäkerhet för investerare om vilka spelregler som gäller och, därmed, var gränserna går för att få en fordran klassificerad som illegitim. Detta skulle kunna resultera i minskad vilja att investera i länder som är det minsta tveksamma i fråga om samhällsstyrning.

Utskottet stöder regeringens uppfattning att utgångspunkten för skuldavskrivningar ska vara skuldållbarhet och en god reformpolitik. Samtidigt ska skuldavskrivningar riktas mot de fattigaste och mest skuldtyngda länderna. För att en skuldavskrivning ska innebära ett effektivt utnyttjande av medel för fattigdomsbekämpning är det viktigt att den baseras dels på en analys av skuldens hållbarhet, dels på att det aktuella landet för en politik som främjar tillväxt och fattigdomsbekämpning. Att skriva av skulder på andra grunder, såsom illegitimitet eller improduktivitet, kan inte ses som en framkomlig väg.

⁴ HIPC är ett gemensamt initiativ mellan IMF och Världsbanken. Syftet är att fattiga och skuldtyngda länder, som bedriver en sund och konsekvent ekonomisk politik, ska få en hållbar skuldsituation samt att frigjorda resurser ur statsbudgeten ska användas till fattigdomsbekämpande åtgärder. MDRI, Multilateral Debt Relief Initiative, syftar till att skriva av samtliga fordringar som IMF, Världsbankens mjuka utlåningsfönster IDA och Afrikanska utvecklingsfonden vid utgången av 2003 hade på de fattigaste och mest skuldtyngda länderna (s.k. HIPC-länder).

I en motion behandlas *hållbar långivning och säkerställande av att exportkreditgarantier lämnas i överensstämmelse med målsättningarna i politiken för global utveckling*. Utskottet konstaterar att frågor av denna art tas upp i skrivelse 2007/08:89 Sveriges politik för global utveckling vilken, som nämnts, behandlas av utskottet i betänkande 2007/08:UU5. Utskottet väljer därför att här endast i korthet beröra de aktuella frågorna.

En överenskommelse slöts inom OECD i januari 2008 om hållbar långivning till de mest skuldtunga länderna. Dessa riktlinjer kommer att följas av Exportkreditnämnden (EKN). EKN arbetar sedan länge aktivt med anti-korruptionsfrågor. Detta arbete har intensifierats efter att OECD:s regler mot korruption trädde i kraft i början av 2007. I juli 2007 beslutade OECD om stärkta riktlinjer för miljöhänsyn och social hänsyn vid garanti-givning. Sverige var pådrivande i förhandlingarna, och EKN följer riktlinjerna i sin verksamhet.

Utskottet välkomnar att det i arbetet för ökad projektexport ställs höga krav på att projekten ska bli miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbara och att svensk kompetens kan bidra till detta. Företagens sociala ansvar tillmäts allt större vikt vid internationella upphandlingar, enligt den resultatredovisning som regeringen presenterar i skrivelse 2007/08:89 Sveriges politik för global utveckling. Som exempel på detta anges i skrivelsen Skanskas FN-kontrakt och Alstom Powers kontrakt för ett kolkraftverk i Rovinari, Rumänien, två kontrakt som vunnits i hård internationell konkurrens.

Med vad som anförts avstyrker utskottet motionerna *U14 (v) yrkandena 8 och 9, U15 (s) yrkandena 4, 9 och 29 samt U16 (mp) yrkande 5*.

Tillväxt – för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling

Motionerna

Socialdemokraterna framhåller i kommittémotion *U15 (s) yrkande 6* att en effektiv fattigdomsbekämpning förutsätter tillväxt och fördelningspolitik men även att arbetstagarnas rättigheter tillgodoses och hänsyn tas till sociala och miljömässiga frågor. Ökade exportinkomster och fler arbetstillfällen bidrar till utveckling. I *yrkande 7* tar partiet upp vikten av att inkomster från ländernas råvaruresurser kommer ländernas egna befolkningar till del och att en fördelningspolitik förs som leder till effektiv fattigdomsbekämpning.

Det finns ett tydligt samband mellan ökad handel och lägre handelsbarriärer, konstaterar partiet i *yrkande 22*. Handelsförbindelser och investeringar ska bygga på ett reellt partnerskap och stödja utvecklingen av en öppen och reglerad handel, såväl mellan de afrikanska länderna inbördes som mel-

lan Sverige, EU och Afrika. Jordbruket är den näring som sysselsätter störst antal människor i Afrika och det utgör en viktig utvecklingsfaktor, såväl för lokala marknader och livsmedelstrygghet som för handel och tillväxt. Socialdemokraterna understryker i *yrkande 10* att Sverige som EU-medlem måste verka för en reformering av EU:s jordbruks- och handelspolitik med inriktning på att tullar, handelshinder och jordbruksstöd ska avskaffas.

Sverige bör enligt Socialdemokraterna i *yrkande 26* stödja tillkomsten av en afrikansk börs. Med tillväxt följer ökat sparande. I dag placeras sparandet ofta utanför den afrikanska kontinenten. En utveckling av finansmarknader och aktiebörser underlättar investeringar på kontinenten och exempelvis inom infrastruktur och service, vilket utgör förutsättningar för tillväxt och utveckling.

I kommittémotion *U360 (s) yrkande 6* pekar Socialdemokraterna på en rad hot mot en positiv utveckling i Afrika. Det gäller exempelvis vattenbrist, klimatförändringar, hiv/aids, korruption samt de tabun som råder på många håll i fråga om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.

Vänsterpartiet framhåller i kommittémotion *U14 (v) yrkande 3* att samarbetet inom handel och ekonomi måste främja en jämnare och mer rättvis fördelning av resurser inom Afrika. Regeringen har enligt partiet en förenklad syn på att ekonomisk tillväxt bekämpar fattigdom och hög tillväxt indikerar utveckling. Vänsterpartiet vill lägga ökad tyngd på fördelningspolitik, annars är risken stor att en ytterst begränsad del av tillväxten kommer de fattigaste till godo.

Miljöpartiet efterlyser i kommittémotion *U16 (mp) i yrkande 3* en tydligare prioritering i regeringens Afrikapolitik på stöd till hållbart jordbruk och reformer på jordbruksområdet. Framför allt är det viktigt att stöd inriktas på ett hållbart, klimatsmart jordbruk liksom på jordbrukstekniker där regnvatten tillvaratas på ett bättre sätt. I *yrkande 7* slår partiet fast att inträdet av nya aktörer i Afrika medför utmaningar för svensk utvecklingspolitik – Kinas ökade roll i Afrika innebär både utmaningar och möjligheter för kontinentens utveckling.

Utskottets överväganden

Afrika har en betydande potential för positiv utveckling. I flera länder där det tidigare rådde envælde och totalitärt styre sker nu en demokratisk utveckling. Förutsättningarna för medierna och det civila samhället har förbättrats på många håll. Fria och rättvisa val har genomförts och fredliga maktskiften ägt rum, exempelvis i Botswana, Liberia, Sierra Leone och Zambia.

I Afrika finns på många håll stora naturresurser. Samtidigt har råvarupri-
sorna stigit väsentligt, inte minst på mineraler och energi. Potentialen i afrikanskt jordbruk är också betydande. En jämförelse av produktivitet-
utvecklingen internationellt ger vid handen att livsmedelsproduktionen i

Afrika skulle kunna öka väsentligt. Tillsammans med fungerande äganderätt, tydliga incitament för den enskilde bonden att producera, frihandelsavtal inte minst för jordbruksprodukter, uppbyggnad av handelskompetens och effektivare marknadsföring skulle jordbruksproduktionen kunna bidra starkt till tillväxt och utveckling.

Tillsammans med frihandelsavtal, inte minst för jordbruksprodukter, uppbyggnad av handelskompetens och effektivare marknadsföring skulle jordbruksproduktionen kunna bidra starkt till tillväxt och utveckling. Med en politik som gör att tillväxten och utvecklingen kommer alla till del skulle en betydande fattigdomsminskning kunna äga rum i Afrika. Men det finns också, som påpekas i en motion, en rad hot mot en positiv utveckling i kontinenten. Utskottet menar att utmaningarna är många och svåra och att de även fortsättningsvis måste uppmärksammas och tas på största allvar.

För att millenniemålen snabbare ska kunna nås måste de många möjligheter som finns i Afrika utnyttjas bättre. Många hinder måste dock först rivas för att människorna ska kunna dra full fördel av Afrikas potential. Det handlar, som anförs i skrivelsen, om att utnyttja kontinentens alla resurser, generera tillväxt och fördela resurserna väl. Det handlar också om att skapa samhällen och rättsstater som respekterar mänskliga rättigheter, värnar kvinnors roll i utveckling, erbjuder deltagande på lika villkor och kan tillhandahålla trygghet för invånarna. Och det handlar om att dra nytta av globaliseringens möjligheter, liksom omvärldens stöd för att bidra till utveckling och fattigdomsbekämpning. Ett jämställdhetsperspektiv och kvinnors villkor och roller när det gäller utveckling, fred och säkerhet, åtnjutande av de mänskliga rättigheterna och demokratisk samhällsstyrning måste integreras i alla politikområden för att försäkra att politiska åtaganden omsätts i praktiken.

Utskottet har ovan konstaterat att Sveriges politik för global utveckling och dess övergripande mål, att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling, ligger fast. Afrikapolitiken ska bedrivas i överensstämmelse med politiken för global utveckling.

En rättvis global utveckling innebär respekt för mänskliga rättigheter och demokrati och uppnås genom tillväxt som leder till minskad fattigdom. Utvecklingen ska komma alla till del. Den andra huvudkomponenten i det övergripande målet för politiken för global utveckling, en hållbar global utveckling, återkommer utskottet till senare i betänkandet. Här bör dock nämnas att det innebär att resurser ska användas på ett sätt som är långsiktigt effektivt och därigenom säkerställer att nuvarande generationers behov tillgodoses utan att kommande generationers förmåga att uppfylla sina behov äventyras.

Utskottet vill i detta sammanhang särskilt uppmärksamma rättsstatens betydelse. Respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och en fungerande rättsstat förutsätter och förstärker varandra ömsesidigt. Detta är en

bärande princip i Europeiska unionen och en starkt bidragande orsak till Europas positiva utveckling de senaste decennierna. Detta samband gäller även globalt.

Rättsstatsprincipen innebär att ingen får stå ovanför eller utanför lagen, att staten och statsorganen är skyldiga att följa gällande rätt och att det finns garantier mot missbruk av statsmakten. Förutom formell legalitet som innebär att lagar följs krävs dessutom att lagar stiftas och tillämpas utan diskriminering och med respekt för individens värdighet och mänskliga rättigheter. Det krävs likhet inför lagen och ett oberoende och fungerande rättsväsende som alla har tillgång till, rätt att få anklagelser om brott utredda och prövade inom en rimlig tid i en rättvis rättegång inför en oberoende och opartisk domstol samt förbud mot godtyckligt frihetsberövande. Rättsstaten skyddar således individen mot övergrepp från statsmakternas sida.

Utskottet vill understryka också rättsstatens betydelse för möjligheterna till tillväxt, fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling. Den utgör en garant för att ingångna avtal hålls, att äganderätten respekteras, att tillstånd för byggnation eller ekonomisk verksamhet går att lita på och att sociala och ekonomiska rättigheter inte är förbehållna ett fåtal. Rättsstaten har således fundamental betydelse för fattigdomsminskning.

Ekonomisk utveckling släpar ofta efter i länder där rättsstaten är svag, även om befolkningen deltar i den politiska beslutsprocessen och landet således formellt är en demokrati. Kan statsmakten och rättsväsendet inte garantera ekonomiska rättigheter, inklusive äganderätt och avtalsfrihet, uppstår i stället informella och mindre effektiva ekonomiska system och korruptionen ökar, samtidigt som utländska investeringar uteblir. Genom ett ökat genomslag för rättsstatsprincipen minskar såväl den typ av korruption som brukar betecknas som *Corruption of Need* som den som brukar betecknas som *Corruption of Greed* (ungefär korruption för att klara livhanken respektive korruption för att berika sig).

Utskottet konstaterar att människor i alltför många länder lever sina liv utanför rättsstatens skydd. Utskottet välkomnar därför att regeringen i skrivelse 2007/08:109 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik tydligt slår fast att Sverige ska fortsätta att slå vakt om rättsstatens principer i internationella sammanhang och betona dess centrala vikt för skyddet av den enskilde och hans eller hennes åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. I skrivelse 109 understryks också utvecklingssamarbetets betydelse för att förbättra rättssystemets tillgänglighet och funktion. Detta inbegriper bl.a. stöd till utarbetande, omarbetande och tillämpning av lagar, etablerande av rättshjälps- och ombudsmannafunktioner samt reformer av domar-, åklagar-, polis- och fängelseväsenden.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla rättsstatens betydelse för kvinnor. På många håll i Afrika har kvinnor en sämre situation än män exempelvis när det gäller familjelagstiftning, äganderätt och medborgerliga

rättigheter. Sverige verkar för ett brett genomförande av FN:s konvention om eliminering av alla former av diskriminering av kvinnor (FN:s kvinnokonvention, CEDAW) och dess tilläggsprotokoll. Sverige bevakar och invänder tillsammans med de nordiska länderna mot reservationer som strider mot konventionens syfte. Utskottet vill i detta sammanhang fästa uppmärksamhet på det faktaunderlag och den sammanvägda bedömning av kvinnors situation i bl.a. olika afrikanska länder som publiceras i OECD:s Gender, Institutions and Development Data Base (GID-DB). Utskottet menar att uppgifter av detta slag kan vara av intresse för prioriteringar i Sveriges globala utvecklingssamarbete.

Ekonomisk tillväxt är en helt avgörande förutsättning för fattigdomsbekämpning. En grundläggande och central aspekt av fattigdom är brist på resurser. Ökade resurser skapas av ekonomisk tillväxt. Utskottet känner inte till något exempel på ett land som framgångsrikt har bekämpat fattigdom utan en uthållig ekonomisk tillväxt. Sveriges Afrikapolitik måste därför vara tillväxtfrämjande.

Ökade exportinkomster och fler arbetstillfällen bidrar till tillväxt i ekonomin. Men, som understryks i en motion, *förutsätter en effektiv fattigdomsbekämpning inte bara tillväxt utan också fördelningspolitik.*

Utskottet instämmer i att *hänsyn måste tas till sociala och miljömässiga frågor, och arbetstagarnas rättigheter måste tillgodoses.* Den sistnämnda frågan avser utskottet att senare under våren behandla närmare i betänkande 2007/08:UU9 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik. Med anledning av den nu aktuella motionen vill dock utskottet även här framhålla att Sverige strävar efter universell ratifikation och genomförande av ILO:s kärnkonventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet. Arbetet med detta är en central del i FN-organets initiativ Decent Work for All. Här bör också nämnas att regeringen, som framgår av skrivelsen, ska främja arbetet med företagens sociala ansvar (Corporate Social Responsibility) samt att frågor om genomförande av Decent Work for All ingår i den handlingsplan för 2008–2010 som är knuten till EU–Afrika-strategin.

Utskottet delar motionärernas uppfattning även vad gäller *sambandet mellan ökad handel och lägre handelsbarriärer.* Utskottet välkomnar regeringens besked i skrivelsen om att Sverige även fortsättningsvis ska inta en frihandelsvänlig linje och verka för att bl.a. de afrikanska länderna inom ramen för WTO-förhandlingarna och genom andra handelsavtal erbjuds tullfri tillgång till OECD-ländernas marknader.

EU:s handelspreferenser för de minst utvecklade länderna (MUL) innebär tull- och kvotfrihet för alla varor, förutom vapen och ammunition, med ursprung i världens 50 minst utvecklade länder. Systemet benämns Everything But Arms, EBA. För ris och socker sker nedtrappningen av tullen och ökningen av de tullfria kvoterna i steg för att 2009 slutligen uppnå tull- och kvotfrihet för all import av dessa produkter med ursprung i de minst utvecklade länderna. EBA-systemet är inte tidsbegränsat. Av de 50

MUL-länderna är 34 belägna i Afrika söder om Sahara. 60 % av befolkningen i Afrika söder om Sahara bor i dessa länder. EBA är därmed den viktigaste handelspolitiska regimen mellan EU och Afrika söder om Sahara.

Mot den redovisade bakgrunden ställer sig utskottet bakom de i skrivelsen angivna prioriteringarna vad avser handel, regional integration och näringslivsutveckling i Afrikapolitiken. I detta sammanhang kan nämnas att Sverige

- konsekvent ska verka för öppen handel och för ökad afrikansk delaktighet i internationell handel och tillträde till EU:s marknader samt stöd till vidgat afrikanskt WTO-medlemskap,
- ska stödja afrikanska strävanden efter tillväxt genom regional integration samt bättre handelsvillkor, investeringsklimat och produktionskapacitet liksom ökad diversifiering,
- i EU ska verka för att processen rörande ekonomiska partnerskapsavtal fullföljs,
- i beslut om samarbetsstrategier ska främja affärs- och investeringsklimatet utifrån ett perspektiv som innebär långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt,
- i ökad utsträckning ska inrikta bilateralt bistånd på att främja handel och regional integration och
- ska stödja uppbyggnad av afrikansk handelspolitisk kompetens och av lokala kapitalmarknader, mikrokreditinstitut och garantisystem samt främja industrialisering.

I såväl Afrikaskrivelsen som i motioner understryks att *jordbruket är en viktig utvecklingsfaktor*. Utskottet konstaterar att landsbygdsbefolkningen i Afrika ökat från 156 miljoner 1950 till 476 miljoner 2005. Under samma period har en snabb urbanisering ägt rum i Afrika. År 1950 bodde 20 miljoner människor i Afrikas städer, i dag är det 14 gånger fler, eller 278 miljoner människor. Befolkningsstillväxt medför ökat behov av livsmedel, vilket stimulerar en intensifiering av jordbruksproduktionen.

Ett uppmärksammat initiativ beträffande jordbruket är Alliance for a Green Revolution in Africa (AGRA), med FN:s före generalsekreterare Kofi Annan som ordförande. Detta Afrikabaserade partnerskap, under ledning av afrikaner, har ett tydligt fattigdomsfokus och är inriktat på småodlare. Det innefattar samarbete med afrikanska lantbrukarorganisationer, forskare, privat och offentlig sektor, det civila samhället m.fl. och ska arbeta med ett brett spektrum av jordbruksfrågor: utsäde, gödningsmedel och vattenförsörjning, jordbruksexpertis och finansiering. Här kan också nämnas att Afrikanska utvecklingsbanken i maj 2008 vad gäller kortsiktiga insatser ökat sin jordbruksportfölj med 1 miljard US-dollar till 4,8 miljarder US-dollar för stöd till medlemsländer. Banken har också nyligen fattat beslut om att en särskild fond ska skapas för att finansiera produktion, distribution och användning av gödningsmedel i afrikanskt jordbruk. En arbetsgrupp har tillsatts med uppgift att ge vägledning till banken vad gäller kort- och långsiktiga insatser på jordbruksområdet.

Utskottet ser positivt på de prioriteringar inom jordbruksområdet som regeringen anger i skrivelsen och som avser bl.a. produktivitetsfrämjande åtgärder, stöd för utveckling av ett miljö- och klimatomfattigt hållbart jordbruk, produktförädling m.m.

Utskottet framhöll i budgetbetänkande 2006/07:UU2 om Sveriges utvecklingsbistånd att stimulans och stöd för en jordbrukspolitik för tillväxt har stor betydelse för resurstillväxt, produktiv sysselsättning och därmed fattigdomsminskning. Därför borde en tillväxtorienterad jordbrukspolitik stödjas i länder som tar emot bistånd. Utskottet anser att handelsbarriärer måste tas bort och EU:s jordbrukspolitik reformeras i grunden.

Jordbrukets roll som motor för en tillväxt som kommer de fattiga till del har uppmärksamats av OECD:s biståndskommitté DAC. I OECD-rapporten *Promoting Pro-Poor Growth – Agriculture* konstateras att nyckeln till hållbar fattigdomsminskning utgörs av en positiv process av ekonomisk omvandling och diversifiering av näringsliv och utkomstmöjligheter. Men det är tillväxt i jordbruket som möjliggör för fattiga länder, fattiga regioner och fattiga hushåll att ta de första stegen i en sådan process. Utskottet vill här framhålla vikten av att Sveriges Afrikapolitik stöder uppbyggnaden av fungerande jordbruksmarknader för livsmedelsförsörjning.

Jordbrukets strategiska betydelse för tillväxt, fattigdomsminskning och hållbar utveckling har rönt starkt ökad uppmärksamhet på senare tid, inte minst under 2008. De dramatiskt höjda priserna i världen på många baslivsmedel, som ris, vete och majs, har på en rad olika håll i världen lett till ökad fattigdom, ökad hunger och hungerupplopp. Enligt Världsbankens rapport *Rising Food Prices: Policy Options and World Bank Response* steg de globala vetepriserna med 181 % under de 36 månader som löpte fram till februari 2008 samtidigt som de genomsnittliga matpriserna steg med 83 %.

Den 29 april 2008 tillkännagav FN:s generalsekreterare Ban Ki-moon att han ska leda en högnivågrupp med uppgift att samordna FN-systemets och Bretton Woods-institutionernas åtgärder mot den globala krisen till följd av de höjda livsmedelspriserna. Som ett första steg riktade generalsekretären en begäran till det internationella samfundet om att snabbt fylla på FN:s katastroffonder med 755 miljoner US-dollar. För att maten ska räcka till även på lite längre sikt krävs en rad åtgärder. FN:s livsmedelsorgan FAO har föreslagit upprättande av ett nödhjälpsinitiativ för att förse låginkomstländer med utsäde m.m. som behövs för att höja produktionsvolymerna. För finansieringen av initiativet krävs 1,7 miljarder US-dollar. Dessutom vill FAO få tillgång till ytterligare 200 miljoner US-dollar för insatser riktade till fattiga jordbrukare i de värst drabbade länderna så att de kan höja sin jordbruksproduktion.

Utskottet välkomnar att regeringen redan innan FN:s generalsekreterare gick ut med sin vädjan om påfyllnad i FN:s katastroffonder beslutade anslå 70 miljoner kronor till FN:s livsmedelsprogram (WFP) för att bidra

till att motverka de omedelbara effekterna av de stigande matpriserna för de mest utsatta människorna i de fattigaste länderna. Utrikesdepartementet initierade också ett intressentmöte i april med en lång rad myndigheter, frivilligorganisationer m.fl. för att diskutera livsmedelskrisens orsaker och effekter och för att överväga åtgärder. Utskottet förutsätter att denna dialog fortsätter.

Det finns flera orsaker till prishöjningarna. Generalsekreterare Ban Ki-moon pekar på bl.a. höjda energipriser, bristande investeringar i jordbruket, ökad efterfrågan, handelsstörande subventioner och svåra väderförhållanden som skäl till prisuppgången. Enligt en bedömning av International Food Policy Research Institute (IFPRI) beror prisökningen till ca 50 % på ökad efterfrågan till följd av att människor i flera folkrika länder i Asien fått råd att äta mer och bättre. Andra faktorer bakom höjningen är missväxt på grund av oväder och översvämningar, vattenbrist och torka. IFPRI bedömer att även den allt större produktionen av biobränslen har betydelse i sammanhanget. Utskottet konstaterar att debatten på senare tid om stigande matpriser ofta också kommit att samtidigt handla om klimat- och energifrågor.

Prishöjningarna på livsmedel liksom förutsättningarna för högre och uthållig jordbruksproduktion i ett globalt perspektiv var frågor som belystes när företrädare för utrikesutskottet den 23 april 2008 besökte Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala. Dessa frågor togs också upp vid den offentliga utfrågningen Perspektiv på politiken för global utveckling som anordnades av utrikesutskottet den 6 maj 2008. Likaså behandlades frågor om Sidas stöd till jordbruksinsatser, bl.a. i Afrika, när företrädare för utrikesutskottet den 14 maj 2008 besökte myndigheten.

Annika Åhnberg, ledamot i Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, hävdade i sitt anförande vid utskottets offentliga utfrågning att prisutvecklingen på livsmedel varit förutsägbar i många år. I Kina och Indien växer det fram en medelklass som ökar sin köttkonsumtion och på många håll i världen sker klimatrelaterade skördebortfall – ett exempel är långa perioder av torka i Australien med sämre skördar som följd. Ett annat skäl till prisökningarna är enligt Åhnberg höjda oljepriser som hon anser ofta ”glöms bort” i debatten, där det ägnas betydligt större utrymme åt frågan om samband mellan ökad biobränsleproduktion och höjda livsmedelspriser. Ytterligare orsaker till prishöjningarna på livsmedel, menade Åhnberg, är privat hamstring, spekulering och nationella skyddsåtgärder. Vid utfrågningen pekade hon på ett antal åtgärder som måste till för en långsiktig politik för global landsbygdsutveckling med jordbruket i centrum. I utskottets betänkande 2007/08:UU5 Sveriges politik för global utveckling ingår uppteckningar från den aktuella utfrågningen i riksdagen som en bilaga.

Högre matpriser och klimatförändringar utgör allvarliga problem men kan också förväntas vara pådrivande för satsningar på jordbruks- och landsbygdsutveckling, något som enligt utskottet är både angeläget och nödvändigt.

Redan innan senare tids kraftiga matprishöjningar ägde rum tog de afrikanska regeringarna inom Afrikanska unionen och NEPAD (New Partnership for Africa's Development) fram en gemensam politik för jordbrukets utveckling, *Comprehensive Africa Agricultural Development Programme* (CAADP). Utskottet menar att det i Afrika är angeläget med genomförande av program för jordbruksutveckling och med fortsatta initiativ från enskilda regeringar, subregionala organ och regionala afrikanska organ för att prioritera jordbruket och bedriva en sund jordbrukspolitik som stimulerar höjd produktivitet och stöder en miljö- och klimatomänsligt hållbar produktion. De i skrivelsen angivna prioriterade åtgärderna på jordbruksområdet kan utgöra stöd för sådana initiativ.

De åtgärder på jordbruksområdet, däribland för att öka exporten av jordbruksprodukter från utvecklingsländer, som regeringen förespråkar i skrivelse 2007/08:89 Sveriges politik för global utveckling är enligt utskottet viktiga i sammanhanget. Där ingår bl.a. att Sverige ska verka för en fortsatt reformering av EU:s gemensamma jordbrukspolitik i marknadsorienterad riktning. Genom bättre fungerande marknader och ökat utrymme för handel stimuleras jordbruksproduktionen. De 450 miljoner småbrukarna i världens jordbruksländer skulle, i kombination med sund ekonomisk politik i länderna, få drivkrafter att odla mer och få bättre betalt för sina varor.

Vad gäller EU:s insatser på jordbruksområdet anges i EU–Afrika-strategin att jordbruk och livsmedelssäkerhet innefattas i vad som betecknas som nyckelfrågor för utveckling. I handlingsplanen 2008–2010 för genomförande av det strategiska partnerskapet EU–Afrika ingår som en prioriterad åtgärd att påskynda förverkligandet av millenniemål 1 som bl.a. rör livsmedelssäkerhet. Syfte, förväntat resultat, åtgärder, aktörer och finansiering anges, på motsvarande sätt som för övriga prioriterade åtgärder i handlingsplanen.

Utskottet vill framhålla kvinnors betydelse för Afrikas utveckling. OECD uppger att kvinnor beräknas utgöra omkring 70 % av arbetskraften inom afrikanskt jordbruk och producerar ungefär 90 % av all mat. Afrikanska kvinnor deltar i högre utsträckning än kvinnor i någon annan världsdel (inklusive OECD) i arbetskraften, men då framför allt i den informella sektorn eller i lågkvalificerade arbeten. Utskottet har tidigare i betänkandet berört kvinnans svaga ställning på många håll i det afrikanska samhället, något som är en följd bl.a. av bristande tillgång till utbildning och hälsovård. Utskottet, som ovan tagit upp frågor om rättsstatens betydelse, vill i detta sammanhang särskilt framhålla vikten av kvinnors tillgång till rätts-

system, ägande-, arrende- och brukningsrätt samt möjlighet att erhålla lån och krediter och få tillgång till marknadsplatser. Utskottet välkomnar att dessa frågor lyfts fram som väsentliga i Sveriges Afrikapolitik.

Också på energi- och infrastrukturområdena anger regeringen i skrivelsen en rad prioriteringar. Utskottet välkomnar dessa och understryker betydelsen av ytterligare satsningar på förbättrad infrastruktur inom transport-, vatten- och energisektorn. Detta var frågor som togs upp av Donald Kaberuka, president i Afrikanska utvecklingsbanken, när han den 13 september 2007 sammanträffade med utrikesutskottets Afrikagrupp. Kaberuka redovisade då bankens inriktning på finansiering genom partnerskap och på finansiering av vägbyggen, utbildning och hälsovård samt stöd till sköra stater, exempelvis DR Kongo, Liberia, Sierra Leone och Nigeria.

Utskottet vill vidare understryka vikten av stöd till handelsrelaterad infrastruktur. Från Zambia, som är ett land utan kust och tillika ett prioriterat land för Sveriges utvecklingssamarbete, kostar det exempelvis mer att transportera ett ton majs till grannlandet Tanzania än det kostar att skicka samma ton majs från Tanzania till Europa. I flertalet europeiska hamnar tar det en dag att klarera en container. I många afrikanska hamnar tar det veckor. På många håll i Afrika är de regionala handelshindren större än vad som gäller för handel med andra kontinenter.

För kapitalkrävande infrastrukturinvesteringar liksom för den långsiktiga utvecklingen i Afrika i mer generella termer är inhemsk resursmobilisering av central betydelse. Mer kapital genereras i dagens Afrika i takt med att tillväxten, efterfrågan på afrikanska varor och tjänster samt priserna på naturresurser och jordbruksprodukter ökar. Mer av inkomsterna återinvesteras i dag i Afrika, vilket är en glädjande utveckling. Samtidigt är investeringskvoten i förhållande till BNP lägre i Afrika än i andra delar av världen. Utskottet delar mot denna bakgrund uppfattningen i en motion om betydelsen av *regionala afrikanska börser*. Utskottet noterar att det i Världsbankens publikation *Making Finance Work for Africa* framgår att det finns börser i 15 afrikanska länder. Den i särklass största är börsen i Sydafrika.

I en motion sägs att *svensk utvecklingspolitik ställs inför utmaningar till följd av inträdet i Afrika av nya aktörer*. Frågor med anknytning till detta ämne togs upp i utskottets Afrikagrupp den 23 oktober 2007 när Henning Melber, arbetande styrelsemedlem vid Dag Hammarskjöldstiftelsen, talade på temat handel och Afrikas naturresurser.

Utskottet begränsar sig här till att kort beröra några aspekter på de växande ekonomiska kontakterna mellan Afrika och Asien och tar inte upp motsvarande relationer mellan Afrika å ena sidan och bl.a. Brasilien respektive Ryssland å den andra.

Utskottet konstaterar att det har skett en snabb uppgång av asiatisk handel och investeringar i Afrika på senare år. Enligt Världsbanksekonomen Harry Broadman i boken *Africa's Silk Road: China and India's New Eco-*

nomic Frontier (2006) är den kraftiga ökningen ett uttryck för en global trend mot snabbt växande syd-syd-handel mellan utvecklingsländer. Exporten från Afrika till Asien tredubblades under loppet av fem år fram till 2006 då Asien utgjorde Afrikas tredje största handelspartner (27 %) efter EU (32 %) och USA (29 %). Kinas och Indiens utländska direktinvesteringar i Afrika har också ökat.

Den helt övervägande delen av afrikansk export till Asien i dag utgörs av naturresurser, men enligt Africa's Silk Road sker investeringarna i dag på många fler områden än enbart i oljetillgångar. Detta utgör enligt bokens författare en viktig möjlighet för tillväxt och fattigdomsminskning. Men samtidigt varnar han för den betydande assymetrin i de ekonomiska relationerna mellan regionerna. En fjärdedel av Afrikas globala export går till Asien, men denna handel utgör bara 1,6 % av den export som förs till Asien från andra håll i världen. Förekomsten av direktinvesteringar av afrikanska företag i Asien är exceptionellt liten samtidigt som internationellt konkurrenskraftiga kinesiska och indiska företag gör inbrytningar i områden där afrikanska producenter är verksamma både via inhemsk handel och som exportörer, exempelvis inom textilbranschen. Broadman förespråkar en rad reformer för att minska den rådande assymetrin i relationerna.

Som nämnts beslutades vid EU-Afrika-toppmötet i Lissabon i december 2007 om en EU-Afrika-strategi. I november året innan stod Kina värd för ett Kina-Afrika-toppmöte i Beijing där 48 afrikanska länder deltog. Mötet var ett uttryck för de starkt intensifierade relationerna på senare år. Vid Kina-Afrika-toppmötet antogs, i likhet med vid EU-Afrika-toppmötet, en handlingsplan för samarbete de närmaste åren.

Enligt Diakonias rapport *China and the End of Poverty in Africa – Towards Mutual Benefit?* har Kina gjort utfästelser om att mellan 2006 och 2009 dubblera sitt bistånd till Afrika, dock utan att ange biståndets storlek i absoluta tal. I rapporten konstateras att Kina i västerländsk debatt ofta ses som ett hot eller en konkurrent till industrialiserade länder när det gäller att få tillgång till Afrikas naturresurser. Men då tas inte hänsyn till att mycket av de naturresurser som importerats till Kina återexporteras i förädlad form via produkter som konsumeras i industrialiserade länder. Det är vidare legitimt för Kina att söka lyfta sin egen befolkning ur fattigdom, och för detta ändamål krävs resurser, framhåller rapporten.

Kinas Afrikapolitik innebär att man ger bistånd utan att detta är förknippat med några politiska villkor (*no political strings*). Kina kräver inte reformer i mottagarlandet, men biståndet är ofta bundet. Avsaknaden av politiska villkor kan enligt kritiker leda till att repressiva regimer som inte agerar för de fattigas bästa får en stärkt position, att sociala standarder och miljöstandarder försvagas och att ansträngningarna att bekämpa korruption och främja god samhällsstyrning undermineras.

Utskottet anser att det är angeläget med en fortsatt diskussion kring dessa frågor, inte minst med Kina och med afrikanska företrädare men också i internationella forum.

Med vad som anförts avstyrker utskottet motionerna *U14 (mp) yrkande 3*, *U15 (s) yrkandena 6, 7, 10, 22 och 26*, *U16 (mp) yrkandena 3 och 7* samt *U360 (s) yrkande 6*.

Fred och säkerhet

Motionerna

Socialdemokraterna tar i kommittémotion *U15 (s) yrkande 27* upp säkerhet och konflikter. Partiet konstaterar att en fungerande rättsstat utgör en viktig förutsättning för att kunna nå hållbara lösningar i konfliktdrabbade länder och områden som Sudan och Afrikas horn (Somalia, Djibouti, Etiopien och Eritrea). Rättsstaten inkluderar demokratiska institutioner på demokratiska grundvalar. Den oroande utvecklingen mot ökade etniska motsättningar måste motverkas, framhåller partiet i *yrkande 28*. I kontakter, inte minst på politisk nivå, bör frågor om tolerans och icke-rasism stå högt på dagordningen. Vad gäller kvinnor, fred och säkerhet konstaterar Socialdemokraterna att handlingsplanen för FN:s resolution 1325 löper ut 2008. Dessförinnan måste en ny handlingsplan utarbetas (*yrkande 21*).

Vänsterpartiet föreslår i kommittémotion *U14 (v) yrkande 6* att Sverige för att främja fred och säkerhet i Afrika ska verka för att existerande vapenembargon upprätthålls liksom för att Sveriges och EU:s regelverk för vapenhandel blir mer restriktivt. Den svenska regeringen bör enligt *yrkande 7* klargöra att alla militära insatser som görs i Afrika ska grundas på folkrätten och FN-mandat.

Miljöpartiet efterlyser i kommittémotion *U16 (mp) yrkande 8* större satsningar på civil krishantering för att främja fred och säkerhet i Afrika. Sveriges utgångspunkt bör vara att lika mycket medel som betalas till militära insatser också ska lämnas till biståndsinsatser.

Utskottets överväganden

I regeringens Afrikaskrivelse slås fast att förebyggande och hantering av konflikter i Afrika samt stöd till länder som genomgått en konflikt och påbörjat ett fredligt återuppbyggnadsarbete är högt prioriterat av Sverige och ett huvudmål i den gemensamma EU–Afrika-strategin. Att stärka de mänskliga rättigheterna, jämställdheten, kvinnors roll, de demokratiska strukturerna och säkerhetssektorn, särskilt rättssektorn, utgör centrala delar i konfliktförebyggande, krishantering och fredsbyggande i Afrika. Utskottet delar denna syn och vill framhålla kopplingarna mellan miljö och klimat, kamp om naturresurser och säkerhet.

Också den afrikanska ambassadörsgruppen i Sverige, vilken, som nämnts, deltog i ett möte med utrikesutskottets Afrikagrupp i maj 2007, betonade ett brett säkerhetsbegrepp. Nigerias ambassadör Funmilayo A. Adebo-Kienke talade å gruppens vägnar om fred och säkerhet och betonade det ömsesidiga beroendet mellan olika delar av världen – ”det finns ingen regional säkerhet, bara global säkerhet” – liksom sambandet mellan säkerhet och utveckling: säkerhet definieras inte längre genom militär styrka utan genom politisk stabilitet, en sund ekonomi och miljö samt respekt för mänskliga rättigheter.

Sverige ska öka medelstilledningen för truppbidrag till internationella fredsfrämjande insatser och stärka de civila insatserna för att bättre kunna svara mot de allt större behoven.

Utskottet understryker att en förutsättning för säkerhet och en rättvis och hållbar utveckling är att det råder respekt för de mänskliga rättigheterna. Därför är det angeläget att stärka de mänskliga rättigheterna som verktyg för konfliktförebyggande. I alla fredsfrämjande insatser måste de mänskliga rättigheterna ha en framträdande roll och där måste civil och militär verksamhet samverka mer effektivt för att bidra till säkerhet och utveckling.

I Afrikaskrivelsen konstateras att världssamfundet i flera fall uppvisat bristande förmåga att i Afrika bidra till upprätthållande av internationell fred och säkerhet. Rwanda, Sierra Leone och Liberia nämns som tidigare exempel på detta och Somalia som ett nu aktuellt exempel.

Därför är det enligt utskottet ett stort framsteg på folkrättens område att principen om skyldigheten att skydda antogs av FN:s medlemsstater vid världsstoppmötet i september 2005. Den innefattar tre element:

1. Skyldigheten att förebygga genom bl.a. diplomatiska och humanitära åtgärder och genom att ta itu med grundläggande orsaker till intern konflikt.
2. Skyldigheten att reagera med lämpliga medel, bl.a. genom sanktioner, rättsprocesser mot ansvariga samt i extrema fall med militärt våld.
3. Skyldigheten att återuppbygga konfliktdrabbade samhällen genom insatser för bl.a. försoning och utveckling.

Genom principen om skyldigheten att skydda fastslog FN:s medlemsstater att varje stat har ansvar för att skydda sin egen befolkning från folkmord, krigsbrott, etnisk rensning och brott mot mänskligheten. FN:s medlemsstater accepterade att detta ansvar åvilar dem och åtog sig att agera i överensstämmelse med detta. Det internationella samfundet ska, på lämpligt sätt, uppmuntra och hjälpa stater att axla detta ansvar. Men, betonar utskottet, huvudansvaret ligger fortfarande hos staterna själva.

Utskottet konstaterar att i Afrika utgör mandat från säkerhetsrådet grunden för preventiva mekanismer i bl.a. Västafrika, Sudan, Demokratiska republiken Kongo, Stora Sjöregionen, Tchad, Centralafrikanska republiken, Soma-

lia och Västsahara. Också i Guinea Bissau, Liberia och Sierra Leone pågår sådana insatser, där syftet är att förhindra att tidigare konflikter blossar upp på nytt.

FN:s generalsekreterare publicerade i januari 2008 en rapport om genomförandet av säkerhetsrådets resolution 1625 (2005) om konfliktförebyggande, särskilt i Afrika. I resolutionen bekräftade säkerhetsrådet sin roll i strävanden att förhindra väpnade konflikter och förebygga hot mot internationell fred och säkerhet.

Trots att det finns en ökad medvetenhet om nyttan och användbarheten av förebyggande åtgärder kvarstår ett betydande gap mellan retorik och realitet, konstaterar FN:s generalsekreterare i sin rapport. Aktuella studier visar att kostnaden för väpnade konflikter i Afrika motsvarar eller överstiger den sammantagna summan av biståndsmedel till kontinenten. Om inte dessa medel hade gått till spillo genom väpnade konflikter, kunde de ha använts till Afrikas växande behov vad gäller utveckling och humanitära insatser.

Utskottet menar att det är en utmaning för det internationella samfundet att utveckla effektivare strategier för att förhindra konflikter. Att få till stånd en fungerande rättsstat är, som framhålls i en motion, av fundamental betydelse för att uppnå fred och säkerhet. De regionala organisationernas vikt i sammanhanget måste framhållas. Det är genom samarbete med andra stater och regionala organisationer som spänningar bäst kan lösas upp innan de leder till våld och krig. Afrikanska unionen och FN samarbetar i Afrika för att stärka ett flertal konfliktförebyggande, fredsbevarande och fredsskapande initiativ och stöder en rad projekt som syftar till stärkt nationell och regional kapacitet. EU medverkar i detta. Konfliktförebyggande, vill utskottet understryka, är en mångdimensionell verksamhet som bl.a. innefattar politiska och humanitära insatser samt utvecklingsinsatser.

Afrikanska unionen, liksom subregionala organisationer i Afrika, har enligt utskottet en viktig roll i främjandet av fred och säkerhet. Enligt Afrikanska unionens grundfördrag (*Constitutive Act*) ska unionen verka för att mänskliga rättigheter respekteras, demokratiska principer och gott samhällsstyre främjas samt att fred och säkerhet bevaras och förebyggs. I fördraget slås fast att unionen vid krigsbrott, folkmord och brott mot mänskligheten har rätt att besluta om intervention i en medlemsstat. AU ska enligt grundfördraget utesluta medlemsstat som gör sig skyldig till ett icke-demokratiskt maktövertagande. Sådana beslut har hittills fattats vid två tillfällen och gällde då Mauretanien respektive Togo.

Utskottet konstaterar att en livlig debatt pågår i det afrikanska samhället om hur principerna i AU:s grundfördrag ska omsättas i praktisk handling. Många debattörer betonar att om inte Afrikanska unionen förmår agera vid brott mot de mänskliga rättigheterna i länder som Zimbabwe är risken betydande att förtroendet för organisationen eroderas bland vanliga medborgare i afrikanska länder. Med anledning av den allvarliga situationen i Zim-

babwe efter valet där den 29 mars 2008 framhöll rådet för allmänna frågor och yttre förbindelser (GAERC) i rådsslutsatser om Zimbabwe en månad efter valet att länderna i regionen, SADC och AU har avgörande roller att spela och ansvar för att fortsätta sitt engagemang för att lösa krisen i landet. Parallellt med detta betänkande behandlar utskottet i betänkande 2007/08:UU9 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik situationen i Zimbabwe.

Frågor om afrikanskt institutionsbyggande för fred och säkerhet var ett av tre huvudteman när forskare vid sydafrikanska Institute for Security Studies (ISS) medverkade i utrikesutskottets Afrikagrupp den 26 september 2007. Ytterligare två huvudteman stod på dagordningen vid mötet, en översikt över frågor om fred och säkerhet i Afrika respektive internationell terrorism i Afrika.

Utskottet, som sedan länge starkt betonar kvinnors deltagande i åtgärder för att förhindra och lösa konflikter, välkomnar att FN:s generalsekreterare, i den ovannämnda rapporten om konfliktförbyggande, särskilt i Afrika, understryker att ansträngningar måste göras för att främja fullt deltagande av kvinnor i processer för att förhindra och lösa konflikter. Afrikanska kvinnor har om och om igen visat sitt starka engagemang för att verka för bestående fred, men är fortfarande underrepresenterade i de formella faserna av konfliktförebyggande insatser, konstaterar FN:s generalsekreterare.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om det tidigare redovisade motionsförslaget om säkerhetsrådets resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. Utskottet, som vid upprepade tillfällen uttryckt sitt starka stöd för resolutionen och dess genomförande, begränsar sig i detta sammanhang till att behandla själva motionsyrkandet. Där konstateras att den nu gällande svenska handlingsplanen för genomförande av resolution 1325 löper ut under 2008, och motionärerna anser att en ny handlingsplan därför måste utarbetas. Enligt vad utskottet inhämtat från Regeringskansliet kommer den befintliga handlingsplanen att fortsätta gälla även efter 2008. Utskottet avser att senare under våren 2008 i ett betänkande om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik återkomma till motionsförslag om ratifikation och genomförande av resolution 1325.

I en motion begärs ett klargörande av att alla *militära insatser som görs i Afrika ska grundas på folkrätten*. Regeringen har i mars 2008 till riksdagen avlämnat skrivelse 2007/08:51 Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet, vilken nyligen behandlats av ett sammansatt utrikes- och försvarsutskott i betänkande 2007/08:UFöU4. Syftet med den nationella strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet som anges i skrivelsen, och som utskottet ställt sig bakom, är att ge en övergripande vägledning för svenskt agerande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet, med utgångspunkt från regeringens mål på

området. Strategin ska enligt skrivelse 2007/08:51 ha ett långsiktigt perspektiv och ge stöd för ett samlat civilt och militärt agerande i de insatsområden där Sverige deltar.

Utrikesutskottet konstaterar att det i skrivelsen anges att ett tydligt folkrättsligt mandat är en central förutsättning för svenskt deltagande i fredsfrämjande insatser. Detta gäller även riktlinjer för våldsanvändning. FN har genom säkerhetsrådet det primära ansvaret för internationell fred och säkerhet. Huvudlinjen är att svenskt deltagande i fredsfrämjande insatser ska ske med ett mandat från säkerhetsrådet. Detta gäller i synnerhet för fredsframtvingande insatser i enlighet med FN-stadgans kapitel VII. Då ska säkerhetsrådets mandat alltid sökas. Också när det gäller fredsbevarande insatser i enlighet med FN-stadgans kapitel VI eftersträvas ett tydligt stöd från säkerhetsrådet. Samtidigt medger folkrätten att sådana insatser sker enbart med den mottagande statens och övriga relevanta parter samtycke.

Förslag förs i en motion fram om att befintliga *vapenembargon ska upprätthållas* och att regelverket för vapenhandel ska skärpas. När det gäller vapenembargon riktade mot länder i Afrika konstaterar utskottet att Sverige står bakom samtliga gällande FN- och EU-embargon. Dessa avser Elfenbenskusten (FN och EU), Demokratiska republiken Kongo (FN och EU), Liberia (FN och EU), Rwanda (FN), Sierra Leone (FN och EU), Somalia (FN och EU), Sudan (FN och EU) samt Zimbabwe (EU). EU:s ministerråd (GAERC) uppmanade i rådsslutsatser den 29 april 2008 även icke EU-medlemsländer till vapenembargo gentemot Zimbabwe. Beträffande regelverket för vapenhandel hänvisar utskottet till sitt nyligen avlämnade betänkande 2007/08:UU7 Strategisk exportkontroll, där utskottet redovisar sin syn på svensk exportkontrollagstiftning och EU-samarbetet när det gäller kontroll av krigsmaterielexport.

Vad gäller motionsförslaget om *avvägningen mellan svenskt stöd till internationella militära insatser respektive till biståndsinsatser* liksom stöd till civil krishantering i Afrika hänvisar utskottet till ställningstaganden i angränsande frågor i ett sammansatt utrikes- och försvarsutskott som nyligen i betänkande 2007/08:UFöU4 Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet berett regeringens skrivelse 2007/08:51 Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet.

Regeringen redovisar i Afrikaskrivelsen inriktningen på Sveriges insatser för fred och säkerhet i Afrika. Utskottet välkomnar den aktuella redovisningen och stöder den angivna inriktningen på att stödja, i samverkan med afrikanska institutioner och länder och med ett brett perspektiv, i syfte att främja en positiv utveckling inom den afrikanska säkerhetsarkitekturen samt verka för starkare förankring och ökat reellt genomslag av de afrikanska initiativen för fred på kontinenten.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna *U14 (v) yrkandena 6 och 7*, *U15 (s) yrkandena 21, 27 och 28* samt *U16 (mp) yrkande 8*.

Demokrati och mänskliga rättigheter – förutsättningar för utveckling

Utskottets överväganden

Som nämnts inledningsvis behandlar utskottet våren 2008 i andra betänkanden en rad frågor som har tydlig koppling till det nu aktuella betänkandet om Afrikafrågor. Vad gäller frågor om demokrati och mänskliga rättigheter vill utskottet hänvisa främst till betänkande 2007/08:UU9 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik som beslutas samma dag som detta betänkande. Där behandlas, vad gäller Afrika, en rad motionsförslag om frågor med anknytning till mänskliga rättigheter m.m. i följande afrikanska länder respektive områden eller regioner:

- Eritrea
- Etiopien
- Somalia
- Somaliland
- Sudan
- Västsahara
- Zimbabwe
- Området Sudan och Afrikas horn

I den skrivelse som ligger till grund för utskottets betänkande om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik (skr. 2007/08:109), konstaterar regeringen att utvecklingen i Afrika söder om Sahara uppvisar flera positiva tendenser, även om utmaningarna är många och övergrepp är vanligt förekommande i samband med konflikter.

Enligt regeringens bedömning – som delas av utskottet – stärks i Afrika gradvis demokratin, och respekten för mänskliga rättigheter förbättras successivt, dock från en nivå där förväntningarna har varit alltför lågt ställda.

Miljö och klimat – nationella, regionala och globala utmaningar och möjligheter

Motionen

Socialdemokraterna anför i kommittémotion *U15 (s) yrkande 15* att Afrikapolitiken bör stödja forskning, kunskapsuppbyggnad och tillgång till miljöteknik. En särskild fond för hållbar utveckling och miljövänliga investeringar i Afrika bör skapas. Biståndet till fattiga länder måste miljö- och klimatsäkras.

Utskottets överväganden

Utskottet har ovan diskuterat innebörden av *en rättvis global utveckling* – en komponent i målet för Sveriges politik för global utveckling – och hur den påverkar Afrikapolitikens utformning. Den andra huvudkomponenten i det övergripande målet för politiken för global utveckling, en *hållbar global utveckling*, innebär att resurser ska användas på ett sätt som är långsiktigt effektivt och därigenom säkerställer att nuvarande generationers behov tillgodoses utan att kommande generationers förmåga att uppfylla sina behov äventyras. I det ligger en framsynt och uthållig hantering av gemensamma resurser, globala såväl som regionala, nationella och lokala, och en utvecklingsprocess som är socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar.

I ett tidigare avsnitt i betänkandet har utskottet redovisat de tre tematiska prioriteringar som regeringen angivit för utvecklingssamarbetet under mandatperioden och som utskottet stöder. En av dessa avser miljö och klimat. I budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1 utg.omr. 7) anges att fyra områden ska bli föremål för särskild uppmärksamhet:

- anpassning till klimatförändringarna
- energi
- miljö och säkerhet
- vatten.

De insatser som kan bli aktuella avser bl.a. stöd till samarbetsländerna för kapacitetsuppbyggnad och förhandlingsförmåga, men även exempelvis åtgärder för att förebygga förlust av biologisk mångfald som en följd av klimatförändringen.

Den av regeringen upprättade Klimatkommissionen har haft sitt första möte i början av 2008. Kommissionen, som leds av biståndsministern och där ett antal internationella experter medverkar, ska presentera konkreta förslag om hur anpassning, riskreducering och en klimatsäkrad utveckling på ett effektivt sätt kan integreras i utvecklingsländernas planer för utveckling och fattigdomsbekämpning. Den ska också lägga fram förslag om hur bistånd kan utformas med hänsynstagande till klimatpåverkan och katastrofrisker i mottagarländerna. Kommissionen ska vara färdig med sitt arbete 2009.

I den gemensamma EU–Afrika-strategi som beslutades vid EU–Afrika-toppmötet i Lissabon i december 2007 ingår, som tidigare nämnts, fyra huvudområden inom vilka strategier ska utarbetas. Inom området Fred och säkerhet anges klimatförändring, miljöförstöring, vattenhantering, toxiskt avfall och pandemier som utmaningar för den globala säkerheten.

Miljöförstöring och klimatförändring underminerar förutsättningarna för hållbar utveckling och hotar möjligheterna att nå FN:s millenniemål. Klimatförändringarna påverkar alla länder, men det är de allra fattigaste och mest sårbara länderna som kommer att ha sämst förutsättningar att anpassa sig till förändringarna i naturmiljön.

Utskottet konstaterar att det i EU–Afrika-strategin betonas att Afrika kommer att drabbas särskilt hårt i fråga om livsmedelssäkerhet, vattenhantering och extrema väderförhållanden som torka, översvämningar och cykloner. En fortlöpande negativ effekt på ekonomi och försörjningsmöjligheter noteras i ett ökande antal samhällen, länder och subregioner i Afrika till följd av ökenspridning, som i sin tur beror på klimatförändring och lokalt orsakad markförstöring.

Samarbetet mellan Afrika och EU när det gäller hållbar utveckling och klimatförändring syftar mot denna bakgrund till att uppnå ett positivt samband med ekonomisk tillväxt, jobbskapande, social stabilitet och uppbyggnad av anpassningskapacitet och till att dämpa effekterna av klimatförändring, vilket välkomnas av utskottet. Det EU–Afrika-partnerskap om klimatförändring som ingår i EU–Afrika-strategin har två huvudprioriteringar: 1) att forma en gemensam dagordning om politik och samarbete rörande klimatförändring och 2) att få till stånd samarbete rörande markförstöring och ariditet inklusive initiativet *Green Wall for the Sahara Initiative*.

I den förstnämnda prioriteringen ingår bl.a. ökad dialog och samarbete, också på multilateral nivå, särskilt vad gäller förhandlingarna om ett internationellt klimatavtal efter det att Kyotoavtalet löpt ut 2012. Där ingår också kapacitetsbyggande för ökad anpassningsförmåga i fråga om klimatförändring och för att lindra negativa effekter av denna. Den andra prioriteringen syftar till kamp mot ökenutbredning och förbättringar av försörjningsmöjligheterna för invånarna i Sahara och Sahelzonen i Afrika. En rad finansieringskällor anges för respektive prioritering.

Vad gäller motionsförslaget om att skapa en särskild fond för hållbar utveckling och miljövänliga investeringar i Afrika konstaterar utskottet att det, bland de finansieringskällor som anges för prioriteringen rörande klimatförändring, finns tre olika fonder under FN:s klimatkonvention (Least Developed Countries Fund, Special Climate Change Fund och Adaption Fund).

Utskottet konstaterar att såväl regeringens tematiska prioritering för utvecklingssamarbetet beträffande miljö och klimat som det nämnda EU–Afrika-partnerskapet om klimatförändring ligger väl i linje med förslagen i den aktuella motionen.

Med det anförda avstyrker utskottet motion *U15 (s) yrkande 15*.

Jämställdhet, individens möjligheter att utvecklas

Motionen

Socialdemokraterna betonar i kommittémotion U15 (s) yrkandena 16 och 17 att svensk Afrikapolitik måste utformas utifrån att hälsa och utbildning är grundläggande rättigheter. Motionärerna tar i sammanhanget upp frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), kampen mot hiv/aids – inte minst på arbetsplatserna – liksom mot malaria och tbc. Vad gäller utbildning konstaterar Socialdemokraterna att en av de stora utmaningarna för utveckling i Afrika i dag är att skapa möjligheter för god utbildning på alla nivåer. Fler barn än någonsin går nu i skolan men samtidigt är analfabetismen stor och det råder brist på yrkesutbildade personer. En väsentlig del i utvecklingssamarbetet med afrikanska länder bör därför vara livslångt lärande liksom stöd till högre utbildning och forskning.

I *yrkande 18* understryks vikten av ett jämställt samhälle, och motionärerna konstaterar att jämställdhet har avgörande betydelse för samhällets sociala, ekonomiska och politiska utveckling. Afrikapolitiken måste inriktas på att kvinnor ges samma rättigheter som män inom samhällets alla områden. Här är ratificering och genomförande av FN:s kvinnokonvention, detta utan kulturella undantag, av stor betydelse. En särskild dimension i sammanhanget är sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) som har starkt fokus på kvinnors rättigheter genom kravet på avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor (*yrkande 20*).

Utskottets överväganden

Utskottet har tidigare i detta betänkande framhållit att Afrikapolitiken ska bedrivas i överensstämmelse med Sveriges politik för global utveckling (PGU). I den skrivelse om PGU (skr. 2007/08:89) som parallellt med detta betänkande behandlas i utskottet understryks vikten av gemensamt ansvar, samstämmighet och samverkan mellan olika politikområden för att hantera gemensamma utmaningar i utvecklingspolitiken. Därigenom stärker Sverige sitt bidrag till uppfyllandet av FN:s millenniemål, vilka utgör en grundpelare i svensk utvecklingspolitik.

FN-organet UNDP publicerar varje år i rapporten Human Development Report ett utvecklingsindex, Human Development Index (HDI).

Utskottet konstaterar att HDI⁵ utgör en sammanvägning av tre komponenter som belyser mänsklig utveckling:

- *ett långt liv med god hälsa*, mätt som förväntad livslängd vid födelsen;
- *kunskap*, mätt genom dels andelen läs- och skrivkunniga vuxna, dels genom andelen barn och unga som deltar i utbildning på grundskole- och gymnasienivå och i eftergymnasial utbildning samt

⁵ För en mer fullständig beskrivning av hur indexet tas fram hänvisas till Human Development Report.

- *en anständig levnadsstandard*, mätt som BNP per capita i köpkraftsparitet (USD).

I Human Development Report 2007/08 rangordnas 177 länder. Av de 22 lägst rankade länderna (betecknade Low Human Development) är samtliga belägna i Afrika söder om Sahara. Men det finns också länder i sub-Sahara som har en medelhög utvecklingsnivå, mätt som HDI.

Svensk Afrikapolitik ska enligt utskottets uppfattning främja såväl förutsättningarna för att uppnå en anständig levnadsstandard som möjligheterna till hälsa och utbildning, områden som också betonas i den aktuella motionen ovan.

Utskottet välkomnar de prioriteringar inom hälsosektorn som anges i Afrikaskrivelsen och som bl.a. avser uppbyggnad av hållbara hälsosystem, uppmärksamhet på kopplingarna mellan hälsa, ekonomisk tillväxt, miljö och socioekonomisk utveckling, samordning och erfarenhetsutbyte på hälsoområdet samt intensifierade insatser för att bekämpa hiv/aids och andra sjukdomar.

Här vill utskottet särskilt framhålla att det i SRHR-politiken ingår en rad frågor som hänger samman sinsemellan, däribland jämställdhet, sexualundervisning, rätt till preventivmedel, säkra och legala aborter, mödravård och vård av nyfödda. Vid den debatt om millenniemålen i FN:s generalförsamling som ägde rum i april 2008 konstaterades att millenniemål 4 om minskad barnadödlighet och millenniemål 5 om att förbättra mödrars hälsa uppvisar de största eftersläpningarna och att detta framför allt gäller Afrika söder om Sahara.

Det är enligt utskottet positivt att Sveriges FN-ambassadör, å de fem nordiska ländernas vägnar, i den aktuella debatten framhöll SRHR-frågornas betydelse för att nå millenniemålen. Han uppmanade FN:s medlemsstater att utöka sitt stöd till insatser inom SRHR-området. Utskottet instämmer i regeringens uppfattning att sambandet mellan utbildning och hälsa, främst SRHR och hiv/aids, måste uppmärksammas mer. Utskottet välkomnar regeringens höjda ambition i arbetet med SRHR-frågor för att nå målsättningen om en rättvis och hållbar global utveckling. Utskottet välkomnar också att Sverige stöder insatser som syftar till att göra aborter fria, säkra och lagliga för alla kvinnor. Sverige ska vara en tydlig röst för kvinnors rättigheter världen över.

Utskottet delar den motionsvis framförda uppfattningen att Afrikapolitiken ska inriktas på att kvinnor ges samma rättigheter som män inom samhällets alla områden och att ratificering och genomförande av kvinnokonventionen har stor betydelse i sammanhanget.

Utbildning är, som konstateras i skrivelsen, en förutsättning för fattiga människor att kunna förbättra sina levnadsvillkor, och dess betydelse för den enskilda individens möjlighet att utvecklas och bidra till samhällsutvecklingen kan inte överskattas. Sverige verkar för en allmän och fri grundut-

bildning för alla barn i enlighet med FN:s barnkonvention. Utskottet delar regeringens uppfattning att särskilt flickors tillgång till utbildning bör uppmärksammas och stöder även i övrigt regeringens prioriteringar inom utbildningsområdet.

Av en uppföljning av millenniemålen som presenterades i anslutning till den nyss nämnda debatten i FN:s generalförsamling framgår att, globalt sett, 570 miljoner barn går i grundskola. Men fortfarande är det ca 72 miljoner barn i aktuella åldersgrupper som inte gör det. Fler än hälften av dessa är flickor och 7 av 10 av dessa bor i Afrika söder om Sahara samt i södra och västra Asien.

Problemen till trots har dock andelen barn som går i skolan ökat i de flesta afrikanska länder och uppgår där i flertalet fall till åtminstone 70 % (låg- och mellanstadiet). Tanzania och Etiopien är exempel på två länder som på kort tid gjort stora framsteg. I Etiopien gick 1999 bara ett barn av tre i skolan, sex år senare gick nära två barn av tre i skolan. I Tanzania ökade motsvarande andel från 48 % till 90 % under samma period. Även andra länder gör stora framsteg. Men ännu återstår mycket att göra, inte minst för att säkerställa flickors tillgång till undervisning. Samtidigt vill utskottet betona vikten av att den undervisning som ges också måste vara av god kvalitet. Utbildningsfrågornas stora betydelse framgår av FN:s beslut att inom ramen för millenniemålen se till att alla pojkar och flickor till år 2015 går i grundskola och kan slutföra sin utbildning. Sverige och andra utvecklade länder har ett stort ansvar för att bidra till detta – även om det huvudsakliga ansvaret vilar på respektive lands regering.

Ökad skolgång och lägre barnadödlighet har stor betydelse inte bara för den enskilda familjen eller individen utan också för hela samhället eftersom de utgör viktiga faktorer för länders ekonomiska utveckling. Utbildning – såväl på grundnivå som på högre nivåer – är också en förutsättning för framväxten av en urban arbetsmarknad. Utskottet har ovan redogjort för förberedelserna för 2008 års Africa Day i riksdagen på temat tillväxt, handel och industriell utveckling. Här kan nämnas att temat för fjolårets Africa Day i riksdagen var högre utbildning, forskning och teknologi i Afrika. Temat fastslogs, på motsvarande sätt som i år, i partnerskap med företrädare för de afrikanska ländernas ambassadörer i Sverige.

Som framgått ägde den 30 maj 2007 ett möte rum mellan utrikesutskottets arbetsgrupp för Afrikafrågor och afrikanska länders ambassadörer i Sverige. Vid mötet framförde Algeriets ambassadör Merzak Bedjaoui å ambassadörsgruppens vägnar synpunkter på problemen med kunskapsflykt (*brain drain*) från Afrika till den rika delen av världen. Han återopade uppgifter från World Political Forum om att minst 70 000 högkvalificerade afrikaner årligen lämnar sina ursprungsländer för att flytta till västländer och redovisade ytterligare statistiska uppgifter om kunskapsflyktens omfattning. Pressen på Afrikas kunskapsresurser ökar i och med att OECD-länderna väntas få arbetskraftsbrist, menade ambassadören som hyste farhågor för att kun-

skapsflykten ska äventyra möjligheterna att nå millenniemålen. Bland hans förslag till lösningar kan bl.a. nämnas skapandet av Centers of Excellence genom nätverk mellan afrikanska vetenskapsmän och forskare, inklusive dem som är bosatta utanför den afrikanska kontinenten.

Utöver vad som anförts ovan ställer sig utskottet även i övrigt bakom den av regeringen i Afrikaskrivelsen angivna inriktningen på politiken när det gäller jämställdhetsfrågor och individens möjligheter att utvecklas.

Med det anförda avstyrker utskottet motion *U15 (s) yrkandena 16–18 och 20*.

Handel och ekonomiskt samarbete

Motionerna

Socialdemokraterna förespråkar i kommittémotion *U15 (s) yrkandena 23 och 24* reformer inom EU och WTO som stärker de fattiga ländernas kapacitet att delta på lika villkor i internationella förhandlingar om handel och investeringar. Ökat bistånd måste lämnas till utvecklingsländerna för sådan kapacitetsbyggnad. Handel ska styras av gemensamt beslutade regelverk som är rättvisa och gäller lika för alla. Sverige bör inom EU verka för en handelspolitik som inte diskriminerar produkter från afrikanska länder. EU bör inrätta en ombudsman till stöd för utvecklingsländer som vill exportera till unionen. Den afrikanska diasporan spelar en viktig roll när det gäller överföring av externa resurser för investeringar i Afrika och kan ha stor betydelse för utveckling. Sverige bör ta till vara kunskaperna och kontaktnäten hos den afrikanska diasporan (*yrkande 25*).

Vänsterpartiet konstaterar i partimotion *U14 (v) yrkande 2* att könsmaktsanalysen lyser med sin frånvaro i många avsnitt i skrivelsen där internationell handel berörs. Sverige bör verka för att alla förhandlingar om nya handelsavtal som berör Afrika inkluderar en analys av hur avtalet förhåller sig till FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.

Miljöpartiet anför i kommittémotion *U16 (mp) yrkande 4* att den svenska handelspolitiken måste garantera att afrikanska länder får politiskt handelsutrymme som innebär valfrihet och möjligheter till olika förändringar som leder till utveckling och fattigdomsbekämpning.

Utskottets överväganden

Utskottet välkomnar den inriktning som regeringen anger i Afrikaskrivelsen vad gäller handel och ekonomiskt samarbete. Av skrivelsen framgår att regeringen avser att främja det svensk-afrikanska ekonomiska och kommersiella samarbetet och stimulera kommersiellt bärkraftiga affärskoncept och ge dem möjlighet att utvecklas på egna meriter. Utskottet välkomnar

regeringens intentioner att utveckla landspecifika ”ramar” för ett mer sammanhållet svenskt utvecklings- och näringslivsfrämjande. En annan angelägen åtgärd, som också knyter an till motionsyrkandet om diasporans betydelse, är att utveckla förbättrade stödfunktioner för näringslivet att *engagera invandrare från Afrika i investerings- och affärsverksamhet*. Utskottet ser positivt på detta.

Vad gäller motionsförslaget om att *stärka fattiga länders kapacitet att delta i handelsförhandlingar* anför utskottet följande.

För att utvecklingsländerna i Afrika och på andra håll i världen ska kunna dra nytta av en öppnare handel krävs ökad kapacitet att t.ex. följa handelsprocedurer, uppfylla standarder och märkningar samt utveckla den privata sektorn och minska interna hinder och flaskhalsar. Ländernas kapacitet att föra fram intressen i förhandlingar behöver också stärkas. Utskottet konstaterar att det handelsrelaterade biståndet, som de senaste åren fått väsentligt ökad prioritet i svenskt utvecklingssamarbete, kan ha stor betydelse i sammanhanget. Sverige fortsätter också verka inom EU för förstärkt handelsbistånd. Sidans stöd rörande handel och utveckling var ett av de teman som behandlades när utrikesutskottet den 14 maj 2008 besökte myndigheten.

Av den tidigare i betänkandet nämnda EU–Afrika-strategin framgår att Afrika och EU ska samarbeta kring global ekonomisk styrning och främja Afrikas ansträngningar att integreras i världsekonomin. Samarbetet kan även inkludera agerande med anknytning till internationella handelsförhandlingar, exempelvis Doharundan. EU och Afrika ska också samarbeta för att bygga upp teknisk och institutionell kapacitet i handelsfrågor och anknytande frågor, exempelvis rörande fytosanitära regler och industriprodukter, i syfte att främja afrikansk handel och skydda konsumenters hälsa och rättigheter.

Utskottet välkomnar också att regeringen vill att Sverige ska spela en aktiv roll i den internationella policyutvecklingen kring Corporate Social Responsibility (CSR) och delar regeringens syn på CSR som ett komplementärt verktyg till en öppen handelspolitik. Sveriges medverkan i FN:s Global Compact är ett av flera bra exempel på detta.

Utskottet delar uppfattningen i en motion om att det är viktigt att underlätta utvecklingsländernas export till EU men har svårt att se vilka fördelar som skulle kunna vinnas med en *ombudsman inom EU för att stödja utvecklingsländernas export dit*. Detta utvecklas inte heller närmare i motionen.

Utskottet vill för sin del framhålla en funktion av det slag som Open Trade Gate Sweden (OTGS) representerar. Huvuduppgiften för OTGS, Kommerskollegiums kontaktpunkt för exportörer i utvecklingsländer, är att erbjuda exportörer i utvecklingsländer gratis information om vilka handelsregler och krav som gäller för att exportera till den svenska och europeiska marknaden. Där kan den enskilda exportören få svar på sina praktiska, konkreta frågor om handelsregler. Det övergripande målet för

OTGS är att bidra till ett ökat marknadstillträde för utvecklingsländerna med fokus på information om handelsregler. OTGS ska också arbeta på policynivå för förenklingar i handelsregelsystemet med speciellt fokus på u-landsexportören.

Det finns även ett antal organisationer – många med svensk medverkan – som på ett bra sätt hjälper afrikanska småproducenter i arbetet med att exportera sina produkter till väst.

Utskottet behandlar i betänkande 2007/08:UU5 Sveriges politik för global utveckling en rad motionsförslag som handel med utvecklingsländer, däribland ett flertal motionsyrkanden om de ekonomiska partnerskapsavtal, EPA, som förhandlas mellan EU och länder i Afrika, Västindien och Stilla Havet (AVS-länderna).

I detta sammanhang kan nämnas att Senegals ambassadör Henri Antoine Turpin vid det tidigare i betänkandet nämnda mötet den 30 maj 2007 mellan utskottets Afrikagrupp och Sverigebaserade ambassadörer från afrikanska länder framförde synpunkter på de vid den aktuella tidpunkten pågående förhandlingarna om ekonomiska partnerskapsavtal (s.k. EPA-avtal). Han menade, å ambassadörsgruppens vägnar, att EU inte tillräckligt beaktat de svårigheter som skulle uppstå för afrikanska länder till följd av sådana nya avtal.

Med anledning av motionsyrkandet om att *handelspolitiken ska erbjuda handlingsutrymme* för länder vill utskottet peka på en jämförande analys av de EPA-interimsavtal som träffades strax före årsskiftet 2007/08. Studien, *The new EPA:s – comparative analysis of their content and the Challenges for 2008* (Overseas Development Institute, Storbritannien, i samarbete med European Centre for Development Policy Management, Nederländerna, www.ecdpm.org/pmr14), visar på en betydande variationsbredd i de olika interims-EPA-avtalen (6 avtal, varav 4 för afrikanska länder) liksom i de villkor som gäller för enskilda länder. Detta tyder enligt utskottets uppfattning på att förhandlingarna erbjudit ett icke oväsentligt handlingsutrymme för olika typer av regionalt eller nationellt hänsynstagande. Men samtidigt finns det enligt den nämnda studien farhågor för att spännvidden i interimsavtalen leder till att nya hinder för inomregional handel uppstår.

När det gäller frågan om *könsmaktsanalys med anknytning till handelsavtal* konstaterar utskottet, utifrån den nämnda studien, att genderfrågor endast marginellt förefaller vara berörda, åtminstone i interims-EPA. Utskottet, som ovan betonat vikten av satsningar på främjande av jämställdhet och kvinnors roll i utveckling, däribland ekonomisk utveckling, anser att det finns skäl att i större utsträckning uppmärksamma hur utformningen av handelsavtal påverkar kvinnors förutsättningar.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna *U14 (v) yrkande 2*, *U15 (s) yrkandena 23–25* och *U16 (mp) yrkande 4*.

Utskottet föreslår, mot bakgrund av vad som anförs i detta betänkande, att riksdagen lägger regeringens skrivelse 2007/08:67 *Sverige och Afrika – en politik för gemensamma utmaningar och möjligheter till handlingarna*.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Sveriges roll och förutsättningar, punkt 1 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:U14 yrkandena 1, 4 och 5 samt 2007/08:U16 yrkandena 1, 2 och 6 samt avslår motionerna 2007/08:U15 yrkandena 1–3, 5, 8, 12, 13 och 19 samt 2007/08:U360 yrkandena 1–5.

Ställningstagande

Utvecklingssamarbetet måste utgå från mottagarnas prioriteringar, inte från våra egenintressen i nord eller som ett maktmedel mot mottagarna. Afrikas befolkning måste tillåtas att formulera sina egna mål och visioner och styra sin egen utveckling.

Antalet svältande i Afrika har inte minskat nämnvärt. Sverige bör i sin Afrikapolitik verka för nollsvält och bidra till att den grundläggande rätten till mat garanteras. Den människa som inte hungrar orkar kräva sina rättigheter, delta i samhällslivet, är friskare och mer produktiv.

I regeringens Afrikaskrivelse är det de politiska och civila rättigheterna som får det huvudsakliga utrymmet medan de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna (ESK-rättigheterna) som vanligt hamnar i skymundan. Vi anser att de politiska och civila rättigheterna och de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna är likvärdiga. Sverige bör i alla strategier som rör mänskliga rättigheter i Afrika utgå från FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna liksom MR-konventioner som inkluderar såväl politiska som ekonomiska och sociala rättigheter. Vi vill tydligare uppmärksamma det civila samhällets viktiga roll när det gäller att påverka regeringars ansvar för uppfyllande av ESK-rättigheterna.

Vi saknar i skrivelsen en problemanalys och konkreta strategier och mål när det gäller hur fattiga människor ska kunna delta i och styra inriktningen på biståndet och politiken i allmänhet. Regeringen måste tydliggöra hur man avser att stödja det civila samhället, en nyckelaktör för såväl demokrati som försoning.

Korruption är något som drabbar alla samhällen världen över. Den förekommer på flera nivåer, från vardagskorruption till storskalig, grov korruption på nationell nivå. De olika korruptionsnivåerna har vissa drag gemensamma, men de bakomliggande orsakerna är ofta olika och måste därför angripas på olika sätt. Det räcker inte med att bara straffa dem som tar emot mutor. I storskalig korruption, som ofta är knuten till internationella affärer, är det vanligen bestickaren som tar initiativ och drar de största fördelarna. Den drivande kraften kommer många gånger från ett företag i den rika delen av världen. Vi vill lyfta fram korruptionens källa, bestickarens ansvar och det faktum att huvudbrottslingen när det gäller grov storskalig korruption ofta finns i vår rika del av världen. Sverige bör inte kräva åtgärder från fattiga länder, *Good Governance*, utan att också kräva *Clean Business* både av oss själva och av andra.

2. Folkrörelser och politiska partier, punkt 2 (s)

av Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Carin Runeson (s) och Olle Thorell (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U15 yrkande 14.

Ställningstagande

Afrikapolitiken bör särskilt fokusera på stöd till utveckling av folkrörelser och demokratiska politiska partier inom ramen för det stöd som lämnas till det civila samhället för att främja demokrati, mänskliga rättigheter och fred.

3. Instrument och kanaler, punkt 3 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:U14 yrkandena 8 och 9 samt 2007/08:U16 yrkande 5 och avslår motion 2007/08:U15 yrkandena 4, 9 och 29.

Ställningstagande

Omfattande skuldavskrivningar kombinerat med ökat bistånd är en förutsättning för utvecklingen i Afrika.

Ett antal afrikanska länder har sedan 2005 fått omfattande skuldavskrivningar genom *Multilateral Debt Relief Initiative* (MDRI). Regeringen framhåller i skrivelsen de positiva utvecklingseffekterna av detta initiativ.

För att få ta del av skuldlättnader genom MDRI har ett land tvingats uppfylla ett antal makroekonomiska policyvillkor som ställts upp av Världsbanken och IMF. Dessa villkor inkluderar ekonomiska reformer som är politiskt kontroversiella i låntagarländerna, såsom privatiseringar eller genomförandet av en oflexibel inflationspolitik som bromsar tillväxt och utveckling. Nya undersökningar, bl.a. från IMF:s egen utvärderingsenhet, visar att den här typen av krav alltjämt ställs på länderna, men nu som villkor för nya lån eller bistånd. Vi menar att denna typ av villkor strider mot målsättningarna i politiken för global utveckling (PGU) – att de fattigas perspektiv ska vara styrande – och i Parisöverenskommelsen där utvecklingsländernas demokratiska ägarskap utgör en hörnsten. Sverige bör, i likhet med Norge, Storbritannien och Italien, ta avstånd från ekonomiska policyvillkor som inte tar hänsyn till de demokratiska processerna i mottagarländerna.

Skuldållbarhet betonas i policy och riktlinjer i Världsbanken, IMF och OECD. Det är angeläget att långivning sker ansvarsfullt utifrån ett låns utvecklingseffekter i form av dess påverkan på fattigdomsbekämpning, mänskliga rättigheter, miljö och demokratiutveckling i Afrika. Vi anser att regeringen bör utarbeta riktlinjer för ansvarsfull utlåning och säkerställa att exportkreditgarantier lämnas i enlighet med PGU:s målsättningar. Sverige kan också bidra till en internationell diskussion kring ansvarsfull långivning.

Det är positivt att Sverige beslutat skriva av skulder till följd av lån som togs under Mobutos styre i dåvarande Zaire och till Liberia under en icke demokratisk regim. Däremot anser Vänsterpartiet och Miljöpartiet att dessa skuldavskrivningar inte skulle ha finansieras med svenska biståndsmedel och att dessa skulder var att betrakta som illegitima eftersom Sverige som långivare inte tog sitt ansvar vid utlåning. Tyvärr finns det många exempel på illegitima skulder i Afrika; många av dagens nya demokratier tyngs av tidigare diktatorers skulder. Sverige bör därför ta sitt ansvar och verka för att alla illegitima skulder till Afrika skrivs av.

4. Tillväxt – för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling, punkt 4 (s, v, mp)

av Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Hans Linde (v), Carin Runeson (s), Bodil Ceballos (mp) och Olle Thorell (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:U14 yrkande 3, 2007/08:U15 yrkandena 7 och 10 samt 2007/08:U16 yrkande 3.

Ställningstagande

Afrika är på många sätt en rik världsdel med enorma naturtillgångar. Regeringen bör i den svenska Afrikapolitiken lägga ökad tyngd på fördelningspolitik. Även med en hög tillväxt är risken stor att en begränsad del av denna når ut till de fattigaste. Det är också viktigt att inkomster från exempelvis råvaruutvinning kommer hela befolkningen till godo.

Jordbruket är den näring som sysselsätter flest antal människor i Afrika och utgör den avgörande ekonomiska motorn för många länder. Jordbruksutveckling är en viktig faktor för de afrikanska ländernas utveckling, såväl för lokala marknader och livsmedelstrygghet som för handel och utveckling. Regeringen bör i Afrikapolitiken tydligare prioritera åtgärder för hållbart jordbruk. Den potential för tillväxt som Afrikas export av jordbruksprodukter skulle kunna utgöra bromsas av internationella handelshinder som måste undanröjas.

5. Vissa tillväxtfrågor, punkt 6 (s)

av Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Carin Runeson (s) och Olle Thorell (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U15 yrkande 6 och avslår motionerna 2007/08:U16 yrkande 7 och 2007/08:U360 yrkande 6.

Ställningstagande

För en effektiv fattigdomsbekämpning är det nödvändigt med såväl tillväxt som fördelningspolitik. Detta måste också innefatta rättigheter för arbetstarna liksom hänsyn till sociala och miljömässiga frågor.

6. Vissa tillväxtfrågor, punkt 6 (mp)

av Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U16 yrkande 7 och avslår motionerna 2007/08:U15 yrkande 6 och 2007/08:U360 yrkande 6.

Ställningstagande

Kinas ökade roll i Afrika innebär utmaningar och möjligheter för Afrikas ekonomiska utveckling, demokratiutveckling och fattigdomsbekämpning. Analyser visar att effekterna är blandade. Å ena sidan har Kina bidragit till höjda råvarupriser och ökade inkomster för Afrika samt försett kontinenten med infrastruktur, å andra sidan har kinesisk export slagit ut lokal produktion och kinesisk arbetskraft, inte inhemska afrikanska, har fått arbetstillfällen genom kinesisk verksamhet i Afrika.

Sverige bör främja en dialog med Kina om frågor rörande ansvarsfull långivning, biståndseffektivitet och hållbar naturresursutvinning. En annan viktig fråga är hur Sverige bäst kan stödja Afrika i de utmaningar det innebär med snabbt ökande samarbete med nya internationella aktörer, något som är avgörande för social och ekonomisk utveckling i många afrikanska länder.

7. Fred och säkerhet, punkt 7 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U14 yrkandena 6 och 7 samt avslår motion 2007/08:U15 yrkandena 21, 27 och 28.

Ställningstagande

Omvärlden har ett stort ansvar för fred och säkerhet i Afrika. En stor del av de vapen som möjliggör konflikter i Afrika tillverkas utanför Afrika. Icke-afrikanska länder och företag har varit och är starkt pådrivande bakom konflikter i Afrika. Ett av flera exempel på detta är USA:s militära och politiska stöd till Etiopiens anfallskrig mot Somalia 2006 och flera multinationella gruvföretags djupa inblandning i inbördeskriget i Demokratiska republiken Kongo. Sverige bör för att främja fred och säkerhet i Afrika såväl som enskilt land som inom EU prioritera arbetet med att upprätthålla existerande vapenembargon och verka för restriktivare regelverk vad gäller vapenhandel.

I dag har en rad organisationer ansvar för upprätthållandet av säkerheten i Afrika, vilket regeringen redogör för i skrivelsen. EU har med FN-mandat genomfört militära insatser i Demokratiska republiken Kongo och i dag i Tchad. Den västafrikanska regionala samarbetsorganisationen Economic Community of West African States (ECOWAS) genomförde 1990–1997 en militär insats i Liberia. SADC intervenerade i Lesotho i slutet av 1980-talet och Afrikanska unionen har i dag en fredsfrämjande insats i såväl Darfur som Somalia. Att andra organisationer än FN genomför militära insatser är inte oproblematiskt, det visar erfarenheterna från bl.a. Liberia och Lesotho. Sverige bör verka för att alla militära insatser i Afrika sker inom folkrättens ramar och med FN-mandat.

8. Civil krishantering, punkt 8 (mp)

av Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U16 yrkande 8.

Ställningstagande

Inom området fred och säkerhet bör större resurser satsas på förebyggande åtgärder samt civil krishantering. Det är angeläget att vi, samtidigt som vi agerar kortsiktigt med militära medel, också arbetar långsiktigt med att bygga upp samhällen igen efter väpnade konflikter, bl.a. med hjälp av bistånd. Sverige kan göra betydligt mer än i dag genom förebyggande arbete och insatser i form av civil krishantering. Ofta lägger vi i dag betydligt mer resurser på militära insatser än på civila, vilket varit fallet exempelvis i Liberia. Utgångspunkten bör vara att lika mycket medel som går till militära insatser också ska gå till biståndsinsatser.

9. Jämställdhet och SRHR, punkt 11 (s, v)

av Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Hans Linde (v), Carin Runeson (s) och Olle Thorell (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U15 yrkandena 18 och 20.

Ställningstagande

Kvinnors rättigheter, som tidigare var en icke-fråga, finns i dag med på såväl nationella som internationella dagordningar. Jämställdhet har avgörande betydelse för ett samhälles sociala, ekonomiska och politiska utveckling och jämställdhet måste alltid vara en av grundförutsättningarna när vi söker lösningar på globala problem rörande fattigdom, miljöförstöring, bristande säkerhet och migration. Därför är satsningar på kvinnor särskilt viktiga inom biståndet.

En särskild dimension av mänskliga rättigheter, som bl.a. har stor betydelse för kampen mot hiv/aids, är sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Sexuella rättigheter innebär att alla människor oberoende av kön, ålder, etnisk tillhörighet, funktionshinder, könsidentitet eller sexuell läggning, har rätt till sin egen kropp och sexualitet. Rätten till SRHR har starkt fokus på kvinnors rättigheter genom kravet på avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW). Kvinnor har rätt att bestämma över den egna sexualiteten samt om, när samt hur många barn de vill föda. Kvinnor ska ha rätt till säker och laglig abort oavsett var de bor. Inte minst unga behöver i ökad utsträckning ha tillgång till sex- och samlevnadsundervisning och preventivmedel. Fistula måste uppmärksammas. Sverige måste i alla relevanta forum verka för förbud mot kvinnlig omskärelse.

10. Handel och ekonomiskt samarbete, punkt 12 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:U14 yrkande 2 och 2007/08:U16 yrkande 4 och avslår motion 2007/08:U15 yrkandena 23–25.

Ställningstagande

Handel med omvärlden är en viktig drivkraft för utveckling. Därför måste handelsavtal utformas så att de blir ett verktyg för en hållbar och rättvis utveckling och fattigdomsbekämpning. Vi menar att det finns risk för negativa utvecklingseffekter till följd av EPA-avtal mellan EU och AVS-länderna (länder i Afrika, Västindien och Stilla havet).

Handelspolitiken är med rätta central i den nya svenska Afrikapolitiken. Handel har potentialen att skapa välfärd och utveckling för alla parter. De afrikanska ländernas utvecklingsintressen måste stå i fokus i Afrikapolitiken och prioriteras framför svenska och europeiska egenintressen. Vi menar att detta inte tydligt framgår av skrivelsen. Afrikapolitiken bör stödja en diversifiering och utveckling av produktionen genom bistånd m.m. Den svenska handelspolitiken måste garantera att afrikanska länder får det politiska handlingsutrymme som behövs för att ge dem valfrihet och möjligheter att bl.a. öka den regionala integreringen, diversifiera ekonomin, utveckla en hållbar utvinning av naturresurser, garantera att en större del av förtjänsterna stannar i landet, garantera en mer rättvis fördelning av vinsterna, medföra ökad lokal förädling, satsning på jordbruket och uppfyllande av rätten till mat för att skapa en rättvis och hållbar utveckling.

I de många avsnitt i skrivelsen som på ett eller annat sätt berör den internationella handeln och dess olika avtal lyser könsmaktsanalysen med sin frånvaro. Vi tycker att det är oacceptabelt med tanke på att handelsliberaliseringar har betydligt större negativa effekter på företag ägda av kvinnor än på företag ägda av män, på grund av att kvinnliga företagare ofta har sämre tillgång till kapital och krediter. Alla förhandlingar om nya handelsavtal som rör Afrika bör inkludera en analys av hur avtalet förhåller sig till FN-konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.

När det gäller den fortsatta förhandlingsprocessen kring EPA-avtalen måste Sverige verka för att EU lyssnar på de afrikanska länderna och utgår från deras intressen och behov. Singaporefrågorna, som omfattar bl.a. avreglering vid offentlig upphandling och investeringar, måste lyftas ur förhandlingarna eftersom de hotar en socialt och miljömässigt hållbar utveckling i Afrika. De afrikanska staterna har starkt motsatt sig att dessa områden inkluderas i EPA-avtalen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Sveriges roll och förutsättningar, Folkrörelser och politiska partier, Instrument och kanaler och Hälsa och utbildning, punkterna 1, 2, 3 och 10 (s)

Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Carin Runeson (s) och Olle Thorell (s) anför:

Afrikapolitiken bör ha som mål att stödja en hållbar och hög tillväxt, full sysselsättning och rättvis fördelning. Vi bör stödja afrikanska länder att formulera egna mål som är inriktade på att skapa en stabil makroekonomisk situation, med starka offentliga finanser och stabil inflation, samtidigt som de tydligt bidrar till en mer rättvis inkomstfördelning och ökad sysselsättning.

Förändringar är nödvändiga för utveckling och tillväxt, men följderna av detta ska inte riktas mot den enskilda individen. Strukturuomvandling kan bejakas om samhället erbjuder trygghet i förändringen genom utbildningsmöjligheter och ekonomiska trygghetssystem som är knutna till individen och inte till arbetstillfället eller arbetsgivaren. Därför bör Sverige i forum som Världsbanken och Internationella valutafonden driva att de i sina landprogram ska innefatta utvecklandet av grundläggande trygghetssystem i afrikanska länder. Sådana system, med demokratisk styrning och solidarisk finansiering via skatter, bidrar till ekonomisk tillväxt och rättvis fördelning.

Jordbruket utgör en viktig ekonomisk motor i många afrikanska länder. Sverige måste som EU-medlem verka för en reformering av EU:s jordbruks- och handelspolitik i riktning mot att tullar, handelshinder och jordbruksstöd avskaffas.

Det finns ett tydligt samband mellan lägre handelsbarriärer och ökad handel. Så länge rikare delar av världen har kvar handelsbarriärer kommer välståndet att vara ojämnt fördelat mellan olika delar av världen.

Vi vill se reformer inom EU och WTO som stärker de fattiga ländernas kapacitet att delta på lika villkor i de processer där villkoren för handel och investeringar utformas. Öppenheten kring handelsförhandlingar måste öka så att medborgare, det civila samhället och folkvalda får möjlighet att delta i dialog och beslut. Handel ska styras av gemensamt beslutade regelverk som är rättvisa och gäller lika för alla. Sverige bör inom ramen för EU verka för en handelspolitik som inte diskriminerar de afrikanska ländernas produkter. Fattiga länder, bl.a. i Afrika, måste få reell möjlighet att påverka de handelsavtal som berör dem. EU bör inrätta en ombudsman till stöd för utvecklingsländer som vill exportera till unionen. Sverige bör stödja utvecklandet av en regional afrikansk börs.

2. Miljö och klimat, punkt 9 (v)

Hans Linde (v) anför:

Klimatförändringarna är ett stort hot mot utvecklingsländer och ett enormt hinder för fortsatt fattigdomsbekämpning. Redan fattiga länder kommer att drabbas värst av klimatförändringarna, samtidigt som det är just dessa länder som saknar nödvändiga resurser för att möta förändringarna. Behovet av klimatrelaterat bistånd till fattiga länder kommer därför att öka.

Vänsterpartiet delar alltså utskottets bedömning att klimatförändringarna kommer att ha negativa effekter på utvecklingen i fattiga länder och anser självklart att det är bra med klimatanpassning. Vi menar dock att detta inte är tillräckligt.

När klimatanpassning och en klimatsäkrad utveckling ska integreras i utvecklingsländernas planer för utveckling och fattigdomsbekämpning finns det en risk att resurser tas från andra viktiga biståndsområden, som exempelvis sjukvård eller demokratiutveckling. Vänsterpartiet driver därför att Sverige ska införa ett särskilt klimatbistånd utöver den ordinarie biståndsbudgeten.

Vi har tidigare lyft fram frågan om klimatbistånd i såväl Klimatberedningen (SOU 2008:24) som i vår budgetmotion för utgiftsområde 7 (motion 2007/08:U280). Förslaget innebär att klimatbiståndet till fattiga länder förstärks med 3 miljarder kronor under de kommande tre åren och att dessa medel ligger utanför den föreslagna biståndsramen. En halv miljard kronor anslås 2008 för att trappas upp till 1 miljard 2009 och 1,5 miljarder 2010. Satsningen skulle innebära en fördubbling av dagens miljöbistånd och ingår i Vänsterpartiets övergripande mål om att satsa 1 % av BNP på klimatåtgärder i budgeten 2010.

Klimatbiståndet till fattiga länder ska dels förebygga klimatförändringar i syd, dels motverka klimatförändringarnas konsekvenser i syd. Pengarna får inte användas för svenska åtaganden inom Kyotoprotokollet.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2007/08:67 Sverige och Afrika – en politik för gemensamma utmaningar och möjligheter.

Följdmotionerna

2007/08:U14 av Hans Linde m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett starkt afrikanskt ägandeskap som grund för svensk Afrikapolitik.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att alla förhandlingar om nya handelsavtal som berör Afrika ska inkludera en analys av hur avtalet förhåller sig till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en jämnare och mer rättvis fördelning av resurser inom Afrika måste spela en central roll då det gäller samarbetet inom handel och ekonomi.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skrivelsen tydligare måste rikta uppmärksamhet och åtgärder mot korruptionens källa i fall av grov bestickning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige alltid bör inkludera såväl politiska som ekonomiska och sociala rättigheter, enligt FN:s deklaration om de mänskliga rättigheter, i samtliga strategier som rör mänskliga rättigheter i Afrika.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i arbetet för fred och säkerhet i Afrika bör prioritera arbetet med att upprätthålla existerande vapenembargon samt arbetet med restriktivare regelverk för vapenhandel.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att alla militära insatser i Afrika sker inom folkrättens ramar och med FN-mandat.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för en total och villkorslös skuldavskrivning för alla LDC-länder i Afrika.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att alla illegitima skulder i Afrika skrivs av.

2007/08:U15 av Urban Ahlin m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om intensifierade ansträngningar för att uppnå millenniemålen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om enprocentsnivån i biståndet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om PGU som grundläggande del av Afrikapolitiken.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skuldavskrivning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om landkoncentrationen i biståndet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetstagares rättigheter och vikten av facklig organisering.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att råvaruresurser kommer ländernas egen befolkning till del.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om målsättningen att stödja hållbar och hög tillväxt, full sysselsättning och rättvis fördelning.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Världsbankens och IMF:s landprogram.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jordbrukspolitiken.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om god samhällsstyrning och om att stödja Afrikanska unionens initiativ till detta.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om demokrati och mänskliga rättigheter.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd till folkrörelser och politiska partier.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om miljö, klimat och energi.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hälsa som en grundläggande rättighet.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildning som en grundläggande rättighet.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av ett jämställt samhälle.

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om satsningar på kvinnor i biståndspolitiken.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om SRHR.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om resolution 1325.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om handelshinder.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om reformer för att stärka fattiga länders kapacitet att delta i handelsförhandlingar.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ombudsman inom EU för att stödja utvecklingsländers export till EU.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om den afrikanska diasporans roll.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utvecklingen av en regional afrikansk börs.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om säkerhet och konflikter.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om motverkande av etniska motsättningar.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regionala organ.

2007/08:U16 av Bodil Ceballos m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nollsvält och mänskliga rättigheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om demokrati och det civila samhällets roll.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jordbruks- och landsbygdsutveckling.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om handel för utveckling och fattigdomsbekämpning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd till demokrati och fattigdomsbekämpning vid långivning till Afrika.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kampen mot korruptionen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de nya utmaningar för svensk utvecklingspolitik som inträdet av nya aktörer i Afrika medför.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fred och säkerhet.

Motion från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:U360 av Carina Hägg m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av en ny svensk politik för Afrika.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av utökat samarbete mellan Afrika och såväl Sverige som EU på flera politikområden.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svensk diplomatisk närvaro i Afrika.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utvecklingssamarbetet med afrikanska länder liksom inom andra politikområden.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av samverkan mellan politikområden samt ökade ansträngningar för att uppnå FN:s millenniemål.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hot mot utvecklingen.